

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

TUTKIMUSMATKALLA

– Ympäristökasvatuksen menetelmäopas

Airiina Tenhovuori

Nuorisostyön ja kansalaistoiminanna koulutusohjelma 210 op

5/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Airiina Tenhovuori	Sivumäärä 35 ja 34 liitesivua
Työn nimi TUTKIMUSMATKALLA - Ympäristökasvatuksen menetelmäopas	
Ohjaava(t) opettaja(t) Eeva Mäkelä ja Jaana Karjalainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Limingan kunta, Raija Palsa	
Tiivistelmä <p>Ympäristökasvatus on kasvatustapa, jonka avulla pyritään tuomaan tietoisuuteen luonnon monimuotoisuutta ja opetetaan kestävään elämäntapaan. Ympäristökasvatusta voidaan toteuttaa monin eri tavoin, yksi toteuttamismuoto on toiminnalliset menetelmät. Ympäristökasvatukseen kuuluu olennaisena osana tietojen oppiminen ympäristöstä, tietojen ja taitojen oppiminen ympäristössä ja toimiminen ympäristön hyväksi. Lasten ja nuorten kanssa tärkeää on kokemusten kautta oppiminen ja tietoiseksi tuleminen. Ympäristökasvatusta voidaan toteuttaa erilaisissa ympäristöissä, toimintaympäristönä voi olla kotipiha, asuinalue, lähimetsä tai muu ympäristö.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opas ympäristökasvatuksen toiminnallisista menetelmistä lasten ja nuorten kanssa toimiville henkilöille. Työ on toiminnallinen opinnäytetyö ja se sisältää teoriaosuuden ja menetelmäoppaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa työkalu, jota nuorisohjaajat voivat käyttää työssään. Tavoitteena oli myös tuoda ympäristökasvatus osaksi kunnallista nuorisotyötä. Opas sisältää lyhyen teoriaosuuden, joka kertoo ympäristökasvatuksesta sekä harjoitteita ja toimintamalleja. Toimintamallit on koottu siten, että niistä voi valita tilanteeseen sopivan harjoitteen tai luoda yhtenäisen kokonaisuuden. Oppaan harjoitteita testasin erilaisilla testiryhmillä, jotka koostuivat nuorisotiloilla käyvistä nuorista. Harjoitteet oppaaseen olen valinnut kirjallisuutta apuna käyttäen ja testien perusteella.</p> <p>Opinnäytetyön tilasi Limingan kunnan nuorisotoimi, jossa ei ole aiemmin ympäristökasvatusta toteutettu. Ympäristökasvatusta pidetään kuitenkin tärkeänä ja sitä pyritään oppaan avulla tuomaan käytäntöön. Liminka on kasvava kunta Oulun kupeessa. Erityisesti halutaan panostaa lasten ja nuorten viihtyvyyteen ja hyvinvointiin. Ympäristökasvatus on myös hyvä toimintatapa tuoda luonto tutuksi sekä mahdollistaa vaikuttamisen asuinalueiden ja ympäristön viihtyvyyteen.</p> <p>Toiminnallisessa opinnäytetyössä kuvaan oppaan tekemisen prosessia. Arvioin työn kulkua ja valitsin toimintamalleja. Jatkotutkimuksena voisi arvioida oppaan toimivuutta ja sen käyttöä kunnan nuorisotyössä. Tutkimus voisi tutkia menetelmien toimivuutta ja toteutusta kunnassa. Tutkimuksen voisi toteuttaa haastattelemalla työntekijöitä tai kyselytutkimuksella. Tutkimuksen perusteella, oppaan harjoitteita voisi jatkojalostaa ja kehittää tarpeiden mukaiseksi.</p>	
Asiasanat Ympäristökasvatus, kestävä kehitys, menetelmä, opas	

ABSTRACT

Author Airiina Tenhovuori	Pages 35 and 34 Appendix
Title A RESEARCH JOURNAL – A Guide to Methods of Environmental Education	
Instructor(s) Eeva Mäkelä and Jaana Karjalainen	
Client and/or supervisor Liminka municipality, Raija Palsa	
<p>Abstract</p> <p>Environmental education is a pedagogical method that focuses on cultivating awareness of biodiversity and teaches a lifestyle based on sustainable development. Environmental education can be implemented in various ways and active methods provide one approach. Learning about the environment, acquiring knowledge and skills in nature and working for the environment are essential to environmental education. Learning through experience and creating awareness are especially important with children and young students. Environmental education can be implemented in various environments. Possible active environments include gardens, residential areas, nearby forested areas and many others.</p> <p>The aim of the thesis was to produce a guide of active methods for educators working with children and young people. The thesis is a practice-based thesis and includes a theory section and a method guide. The objective was to create a tool that could be used by youth workers and also to introduce environmental education into municipal youth work. The brief theory section consists of general information about environmental education, exercises and models. The models have been selected in a way that allows the reader to choose exercises suitable for a given occasion or to create a more coherent programme. The exercises were tested on different test groups which consisted of young people visiting the youth centre. All the exercises have been chosen based on relevant literature and testing.</p> <p>The thesis was commissioned by the municipality of Liminka, a municipal growth centre in the Oulu region. Environmental education has not been implemented in Liminka until now, but environmental issues are regarded as an important part of education and youth work. The guide is to assist the process of adopting environmental education in Liminka. The well-being of children and young people is a priority in municipal youth work and environmental education is an efficient way of generating awareness and thus creating a positive effect on residential areas and the environment in general.</p> <p>The practice-based thesis illustrates the process by which the guide was created. I evaluate my progress and the models I have chosen. Further research could evaluate the applicability of the guide and its use in municipal youth work. The research could also examine the applicability of the chosen methods and their implementation in Liminka. Interviews or questionnaires could be used to gather data and the exercises could be developed further accordingly.</p>	
Key words: Environmental education, sustainable development, method, guide	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TÄSTÄ KAIKKI ALKOI	6
2.1 Limingan kunnan nuorisotoimi	7
2.2 Aiheen rajaus	8
2.3 Opinnäytetyön tavoitteet	9
2.4 Toiminnallinen opinnäytetyö	10
3 YMPÄRISTÖKASVATUS	12
3.1 Kestävä kehitys	16
3.2 Ympäristöherkkyys	18
3.3 Ympäristön kokeminen	18
3.4 Ympäristötietoisuus	19
3.5 Vaikutusmahdollisuudet	19
4 YMPÄRISTÖKASVATUS NUORISOTYÖSSÄ	20
5 OPPAAN TOIMINTAMALLIT	21
6 TUTKIMUSMATKA – OPAS	22
6.1 Suunnittelu	22
6.2 Toteutus	23
6.3 Tarve	24
7 OPPAAN ARVIOINTI	26
7.1 Kokeilujen kertomaa	26
7.2 Työelämänedustajan arvio	27
7.3 Oma arviointi	28
8 POHDINTA	30
LÄHTEET	34
LIITE1	1

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheeksi olen valinnut ympäristökasvatuksen sen vuoksi, että ympäristön hyvinvointi on meidän jokaisen vastuulla ja aihe on ajankohtainen. Uuden nuorisolain (2006) mukaan ympäristökasvatus tulee olla osana kuntien nuorisotyötä. Opinnäytetyössäni kuvaan prosessia, jonka aikana olen työstänyt Tutkimusmatkalla – oppaan. Opas sisältää erilaisia ympäristökasvatuksen menetelmiä. Oppaan avulla haluan omalta osaltani olla mukana kehittämässä ympäristökasvatusta siten, että se olisi mukavaa ja hauskaa yhdessä tekemistä, jonka avulla saavutetaan hyötyä niin yksilön arvomaailmojen kehittämisessä kuin ympäristön hyvinvoinnin parantamisessa. Nuorisolaissa ympäristökasvatus määritellään kuuluvan kuntien nuorisotyöhön ja kestävän elämäntavan oppiminen on myös osana Opetusministeriön Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa.

Kuulun sukupolveen, joka tiedostaa ympäristökaaoksen ja miettii omaa kohtaloaan. Edustan sukupolvea, joka tiedostaa ilmastonmuutoksen ja on ehkä ensimmäinen, joka ottaa sen tosissaan ja tietää mitä pitää tehdä, muttei toimi sen mukaisesti. (Lind 2009, 199.) Haluan olla sellainen ihminen, joka myös toimii ja kantaa oman kortensa kekoon yhteisen ympäristön puolesta. Tiedostan sen, ettei yksi pieni ihmisyksilö suuriin tekoihin pysty, mutta muuttamalla omia ja toisten asenteita, voidaan saavuttaa pieniä muutoksia, jotka ajan kuluessa parantavat ympäristöämme tai ainakin hidastavat esimerkiksi ilmaston muutosta.

Ympäristökasvatus ajatellaan usein vaikeaksi asiaksi toteuttaa nuorisotyössä, joten sitä toteutetaan tavoitteellisesti harvoissa nuorisotoimissa. Ympäristökasvatus on kuitenkin hyvin monipuolista ja sitä on käytännössä helppo toteuttaa ja se ei vie nuorisotyöltä resursseja, kuitenkin se voisi tuoda hyvän lisän toimintaan ja sitä voidaan sisällyttää olemassa olevien toimintojen sisään.

Opinnäytetyöni tein yhdessä Limingan kunnan nuorisotoimen kanssa, jonka tavoitteena oli saada ympäristökasvatuksen ohjelma nuorisotyöhön. Oppaaseen keräsin erilaisia ympäristökasvatuksen menetelmiä, joita voidaan toteuttaa helposti nuorisotyössä retkillä, leireillä ja nuorisotilatyössä. Idean opinnäytetyölleni sain Limingan nuorisotoimelta, jossa itsekin työskentelen. Esimieheni kanssa keskusteltua, to-

tesimme, ettei Limingan nuorisotoimessa toteuteta ympäristökasvatusta ja koemme sen kuitenkin tärkeäksi, joten sain idean kerätä oppaaseen ympäristökasvatuksen menetelmiä, joita hyödynnetään Limingan nuorisotyössä.

Ympäristökasvatus on nuorisotyön saralla melko uusi asia, joten sopivan kirjallisuuden löytäminen oli vaikeaa. Kirjallisuutta löytyi usein kuvaamaan varhaiskasvatuksen toimintamalleja ja muotoja. Jouduin tilaamaan kirjoja eripuolilta Suomea kotipaikkani kirjastoon, jotta sain haluamaani kirjallisuutta. Oppaan päätin tehdä sähköiseen muotoon, koska se on ekologinen vaihtoehto ja rahoituksen kannalta edullisin vaihtoehto. Opas sisältää pienen teoriaosuuden ympäristökasvatuksesta, erilaisia harjoitteita ja niiden tarkoituksen sekä tarvikkeet ja ohjeet on myös kirjattu erikseen. Kaiken kaikkiaan opas on kattava tietopaketti ympäristökasvatuksen menetelmistä toiminnan käynnistämiseen.

2 TÄSTÄ KAIKKI ALKOI

Olen aina ollut kiinnostunut luonnosta ja sen monimuotoisuuden säilyttämisestä. Pidän ympäristön ja luonnon hyvinvoinnista huolehtimista meidän kaikkien yhteisenä asiana, johon tarvitaan meidän kaikkien panos. Jokaisella meillä on vastuu luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä, jotta tällä planeetalla voisi tulevaisuudessakin olla jälkeläistemme hyvä elää. Haluan olla mukana muuttamassa ihmisten asenteita ympäristöä kohtaan ja auttaa heitä ymmärtämään vastuun luonnon ja ympäristön huolehtimisesta, joten halusin tehdä opinnäytetyöni siihen liittyen. Otin puheeksi omalla työpaikallani Limingan kunnan nuorisotoimessa ympäristökasvatuksen, ja sen ettei siellä ympäristökasvatusta toteuteta esimerkiksi nuorisotiloilla lainkaan. Nuorisosihteeri Raija Palsan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta rakensimme yhdessä opinnäytetyölleni lopullisen aiheen. Opinnäytetyöni aiheeksi muotoutui opas ympäristökasvatuksen menetelmistä.

Työelämän edustajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta todettiin, että oppaasta tulee olemaan hyötyä Limingan kunnan nuorisotoimelle nuoriso-ohjaajien työkaluna, sillä he voivat käyttää sitä järjestämillään leireillä, tapahtumissa, nuorisotiloilla ja kerhoissa. Aiempia ympäristökasvatukseen liittyviä oppaita nuorisotoimella ei ollut. Li-

mingan kunnan nuorisotoimi toimiin oppaan tilaajana, joten heidän toivomuksiaan oppaan sisällöstä on kuultu. Muuten olen saanut toteuttaa opasta melko itsenäisesti.

Opinnäytetyössäni käytän oppaan menetelmistä myös nimitystä harjoitteet, koska miellän niiden merkityksen olevan hyvin lähellä toisiaan. Valitsin tämän toisen sanan kuvaamaan oppaan sisältöä sen vuoksi, että haluan tekstin olevan helpommin luettavaa, sujuvaa ja ettei teksti muutu liian yksipuoliseksi.

Vastasin itse oppaan harjoitteiden valinnasta. Valinnoissani pyrin tilaajan toiveiden toteuttamiseen sekä käyttökelpoisen oppaan luomiseen. Harjoitteiden sisällön ja muodon tavoite oli luoda helppokäyttöinen opas nuoriso-ohjaajien työkaluksi. Oppaasta toivon olevan hyötyä myös muiden kuntien nuorisotoimille, joten sen markkinointia voi Limingan kunta jatkaa halutessaan.

2.1 Limingan kunnan nuorisotoimi

Limmingan kunta sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla Oulun kupeessa, noin 15 minuutin ajomatkan päässä Oulusta. Vuoden 2011 alussa Limingan asukasluku on hieman yli 9000 asukasta. Kunnan vetovoimaisuus on maaseutu kaupungin läheisyydessä. Limingan väkiluvun vuosittainen kasvuprosentti on viimeisen kolmen vuoden aikana ollut 6 %. Liminka kuuluu maamme eniten kasvaneisiin alueisiin. Limingan kunta on myös väestöltään Suomen nuorin, kuntalaisten keski-ikä on 30,7 -vuotta. Tämä luo myös omat haasteet kunnan nuorisotoimelle, koska alle 15 -vuotiaita koko kunnan väestöstä on 35 %. (Limmingan kunta).

Limmingan kunnan nuorisotyön tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, parantaa nuortenkasvu ja -elinoloja ja luoda edellytyksiä nuorten aktiiviselle kansalaistoiminnalle. (Limmingan kunta). Tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat, sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. (Nuorisolaki 2006, 1§).

Tärkeimpinä yhteistyötahoja ovat seurakunta ja 4h-yhdistys sekä muut paikalliset järjestöt ja seurat. Lisäksi tiivistä yhteistyötä tehdään naapurikuntien nuorisotoimien kanssa. Naapurikuntiin kuuluvat Rantalakeuskunnat Hailuoto, Kempele, Lumijoki, Oulunsalo ja Tyrnävä. (Limingan kunta.)

Keskeisimmät nuorisotyön toimintamuodot Limingassa ovat nuorisotilatoiminta, kerho-, retki- ja leiritoiminta. Kunnassa on kaksi nuorisotilaa yksi kirkonkylällä ja toinen Tupoksen kylällä. Kerhotoimintaa toteutetaan yhteistyössä seurakunnan ja 4h-yhdistyksen kanssa, yhteisiä kerhoja on noin 30. Leiritoimintaa järjestetään myös yhteistyössä seurakunnan ja 4h:n kanssa, retkitoimintaa toteutetaan kunnan omilla resursseilla ja yhteistyössä Rantalakeuskuntien kanssa. Lisäksi toimintamuotoja ovat erilaiset tapahtumat ja kurssitoiminta. (Limingan kunta.)

2.2 Aiheen rajaus

Limingan nuorisotoimen toiveissa oli saada ympäristökasvatuksen menetelmäopas, joka sisältää harjoitteita ympäristökasvatuksesta ja lisäksi ympäristökasvatusohjelman nuorisotoimelle. Keskustelun aikana totesin, että aihe on liian laaja molempien toiveiden toteuttamiseen. Joten päädyin rajaamaan opinnäytetyön aiheen menetelmäoppaaseen, joka on mielestäni haastava projekti sellaisenaan. Mielestäni nuorisotoimen ympäristökasvatuksen ohjelma on kokonaan uusi hanke.

Ympäristökasvatuksen menetelmäoppaan työstämiseen saan mielestäni hyvin luotua tutkimuskysymykseni, millaista ympäristökasvatusta kuntien nuorisotoimissa voidaan järjestää? Ympäristökasvatuksen menetelmien on tarkoitus olla yksinkertaisia, jotta niitä voisi hyödyntää mahdollisimman moniin kohderyhmiin. Tämä tekee oppaasta hyödyllisemmän. Ympäristökasvatus voidaan sisällyttää jo olemassa olevaan toimintaan, joten se ei vaadi isoja resursseja, Perustelen aiheen rajaamista sillä, että sen järjestämiseen ei vaadita isoja resursseja, eikä toteuttaminen vaadi materiaalihankintoja.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on löytää hyviä ja toimivia ympäristökasvatuksen käytäntöjä ja toimintamalleja Limingan kunnan nuorisotyöhön. Tukea lasten ja nuorten

kehitystä ja auttaa parantamaan lähiympäristönsä tuntemusta. Parhaimmillaan ympäristökasvatuksen tutkimustieto antaa ajatuksia käytännön toiminnan toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen sekä päinvastoin parhaimmillaan ympäristökasvatuksen tutkimus huomioi käytännön työssä hankitut kokemukset. (Cantell 2004, 13).

Yksinkertaisilla menetelmillä tarkoitan sitä, että niitä on helppo toteuttaa ja eivätkä ne vaadi ohjaavalta ohjaajalta erityisosaamista, erityisiä paikkoja ja kalliita materiaali hankintoja. Näin pyritään jopa antamaan vinkkejä siihen kuinka käyttää hyödyksi vanhoja tavaroita luoden uutta. Oppaaseen valitut menetelmät ovat helppoja ja kuka vain voi ne toteuttaa, ohjaajalla ei tarvitse olla aiempaa kokemusta ympäristökasvatuksesta. Oma kiinnostus asiaan on eduksi. Pyrkimyksenä on ollut valita oppaaseen mielenkiintoisia ja toimivia harjoitteita, joita voidaan toteuttaa eri-ikäisistä osallistujista koostuvien ryhmien kanssa.

2.3 Opinnäytetyön tavoitteet

Tavoitteena on oppaan avulla luoda toimiva ympäristökasvatuksen malli Limingan kunnan nuorisotyöhön. Opinnäytetyön tarkoituksena on synnyttää Limingan kunnan nuorisotyöntekijöille työkalu, jota he voivat hyödyntää työtehtävissään. Opinnäytetyössäni pohdin, miten ympäristökasvatus ja kestävä kehityksen toimintamalli saadaan sisällytettyä kuntien nuorisotyöhön. Työkalun tarkoitus on antaa opastusta ja ohjeita työntekijöille, jotka työssään toteuttava ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Nuorisotyössä pyritään tukemaan kodin ja koulun kasvatusvastuuta myös ympäristöasioissa. Tavoitteena on saada aikaan toimiva opas Limingan kunnan nuorisotoimelle ympäristökasvatuksen menetelmistä. Oppaaseen kerään ympäristökasvatuksen toimintatapoja ja malleja, joita voidaan käyttää nuorisotyössä olemassa olevien toimintojen sisällöissä. Esimerkkinä ympäristökasvatusta voidaan käyttää nuorisotiloilla sisällyttäen toimintaan tai leirien ohjelmien suunnittelussa ja toteutuksessa.

Usein ympäristökasvatus mielletään vaikeaksi toteuttaa ja siitä ei tiedetä tarpeeksi. Käytyäni keskusteluja naapurikuntien nuorisotoimien edustajien kanssa, useassa otteessa kävi ilmi, ettei tavoitteellista ympäristökasvatusta toteuteta pienissä kunnissa lainkaan. Tähän vaikuttavat resurssit siinä suhteessa, ettei riitä aikaa alkaa muutta-

maan olemassa olevaa toimintaa. Oppaan avulla haluan tuoda ympäristökasvatuksen lähemmäksi perusnuorisotyötä ja osoittaa, että se on yksinkertaisia asioita ja ei vaadi erityisosaamista. Ohjaajan tulee kuitenkin tiedostaa ympäristökasvatuksen perusidea, jotta voi hyödyntää sitä työssään parhaalla mahdollisella tavalla. Ohjaajan on osattava luoda toiminnalle tavoite, jotta siitä on hyötyä oppijalle. Opas tavoitteena on antaa vastauksia näihin perustarpeisiin. Tarvittaessa henkilökunnalle voidaan järjestää koulutusta ympäristökasvatuksesta.

Oppaan tavoitteena on selkiyttää ympäristökasvatuksen ideologiaa. Opas sisältää lyhyen teoriaosuuden, jonka tarkoitus on selkeyttää ympäristökasvatuksen merkitystä sekä antaa vinkkejä tavoitteiden laatimiseen. Oppaassa on tarkoin valittuja ympäristökasvatuksen toimintamalleja, joita jokainen ohjaaja voi käyttää ryhmiä ohjatessaan.

Oppaassa kerrotaan, mitä materiaaleja kunkin toiminnon aikana tarvitaan. Kuinka harjoitteet ohjataan ja mitkä ovat menetelmien tarkoitukset. Oppaaseen valitut menetelmät eivät vaadi suuria rahallisia resursseja, materiaalit ovat sellaisia, että ne usein löytyvät nuorisotiloilta valmiiksi. Askartelu materiaaleissa pyritään käyttämään myös kierrätysmateriaaleja. Valitut harjoitteet eivät myöskään vaadi erityisosaamista, niitä voi ohjata kuka tahansa. Harjoitteita voidaan ohjata luonnossa, sisätiloissa tai esimerkiksi nuorisotalon pihapiirissä.

2.4 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyön työmuodoksi valitsin toiminnallisen työmuodon, koska koen, että se on paras keino saada aikaiseksi toimiva ja käytännönläheinen opas ympäristökasvatuksen harjoitteista. Aihetta valitessani, mietin myös tutkimuksellisen opinnäytetyön tekemistä selvittääkseni, miten Limingan lähikunnista ympäristökasvatusta toteutetaan nuorisotyössä. Teetin kyselyn ympäristökasvatuksen toiminnoista joita kuntien nuorisotoimissa toteutetaan, mutta sain vain muutamilta vastauksen kyselyyni. Tämän seurauksena päätin vaihtaa aihetta ja tehdä opinnäytetyöstäni toiminnallisen kokonaisuuden. Koin myös, että kyselytutkimuksessa aihe olisi jäänyt suppeaksi, koska eri kuntien edustajien kanssa juttellessani, monien kuntien nuorisotyössä ei

juurikaan ympäristökasvatusta toteuteta. Sikisi päädyin valitsemaan toiminnallisen menetelmän opinnäytetyölleni toteuttamiselle.

Vilkan ja Airaksisen (2003) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää työelämää käytännönläheisellä tavalla käyttäen apuna tutkimuksellisia keinoja. Tällä tarkoitetaan käytännön toiminnan ohjeistamista, järjestämistä tai järjeistämistä. Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapana voi olla aiheesta riippuen esimerkiksi kirja, kansio, vihko, cd-rom, kotisivut tai portfolio työnäytteineen. Se voi olla myös ammatilliseen käyttöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opastus. Niin ikään toiminnallinen opinnäytetyö voi olla jonkin tilaisuuden tai tapahtuman suunnittelemine tai järjestäminen. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9–10.)

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on luoda konkreettinen tuote, jonka raportoinnissa on käsiteltävä tuotteen toteutuksen prosessia. (Vilkka & Airaksinen, 2003, 51). Toiminnallisen opinnäytetyön aihepiiri valitaan usein omien kiinnostuksen kohteiden mukaan. Opinnäytetyön tarkoitus on syventää asiantuntijuutta tutkittavasta asiasta ja lisätä tietoisuutta. (Vilkka & Airaksinen 2003, 23.)

3 YMPÄRISTÖKASVATUS

Ympäristökasvatus on asennekasvatusta, joka vaikuttaa ihmisten arvomaailmoihin. Se on selkeitä malleja toimintatavoista ja vaikuttamisesta. Ympäristökasvatus on myös keino, joka tukee kestävän kehityksen tavoitteita pitkällä aikavälillä. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on kasvattaa niin lapsista, nuorista kuin aikuisistakin luontoa rakastavia ja elintavoiltaan ympäristövastuullisia ihmisiä. Ympäristökasvatuksen avulla pyritään lisäämään tietoja, taitoja ja valmiuksia niin, että oppijan ympäristötietoisuus vahvistuu.

Ympäristökasvatus on varsin nuori kasvatuksen ja tieteenala. Sen syntynyt ajoittuu 1960-luvun lopulle. Ympäristökasvatuksesta alettiin painokkaammin puhua vasta 1970- ja -80-luvuilla. Kouluissa ympäristökasvatuksella on oppiainerajat ylittävä rooli. Uusissa opetussuunnitelmissa ympäristökasvatuksesta puhutaan kestävän kehityksen nimellä, nuorisotyössä siitä käytetään molempia nimityksiä.

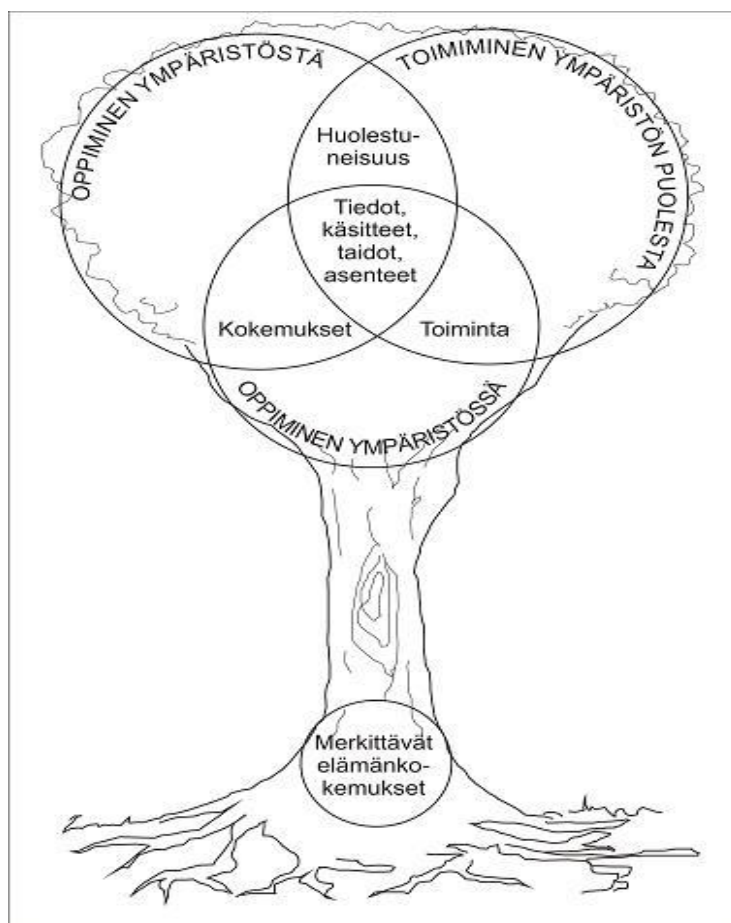
YK:n ympäristökonferenssissa Tbilisissä vuonna 1977 hyväksytyt ympäristökasvatuksen tavoitteet ovat yhä ajankohtaiset

Tavoitteena on:

1. Kasvattaa selvään tietoisuuteen ja huolen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten, ja ekologisten tekijöiden riippuvuudesta toisistaan kaupunki- ja maalaisympäristössä.
2. Mahdollistaa jokaiselle ihmiselle sellaisten tietojen, arvojen, asenteiden, sitoutumisen ja taitojen saaminen, joita tarvitaan ympäristön suojelun ja parantamiseen.
3. Luoda yksilöille, ryhmille ja koko yhteiskunnalle uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja. Suomennos Wolff 2004 (Cantell 2004, 19.)

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on kasvattaa selvään tietoisuuteen ja huoleen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ekologisten tekijöiden riippuvuudesta toisistaan kaupunki- ja maalaisympäristöissä. Ympäristökasvatus mahdollistaa jokaiselle ihmiselle sellaisten tietojen, arvojen, asenteiden ja taitojen saamisen, joita tarvitaan ympäristön suojelussa ja parantamisessa. Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan elinikäistä oppimisprosessia, jossa ihmiset tulevat tietoiseksi ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä ja omista rooleistaan ympäristön hoitajina ja säilyttäjinä. (Cantell 2004, 19.)

Kuvio 1 Palmerin puu

(Cantell, 2004, 68.)

Palmerin puu mallin mukaan (Kuvio 1) ympäristökasvatuksen opetuksessa erityisen tärkeään rooliin nousevat koulujen ulkopuolella tapahtuva kasvatus. Jotta ympäristökasvatus olisi vaikuttavaa, sitä tulisi toteuttaa useilla sektoreilla, näin myös nuorisotoimien toiminnassa. Ympäristökasvatuksen toteutumista kuvaava malli "Palmerin puu" esittää, että ympäristökasvatuksen juuret kasvavat aina henkilökohtaisen merkittävien kokemusten ympärille. Oppijan kannalta on tärkeää huomioida sosiaaliset taidot ja yhteisöllinen osallistuminen. Puun lehvistö ja oksat kuvaavat kolmea keskeistä pääteemaa ympäristöä, ympäristössä ja ympäristön puolesta, näillä tasoilla ympäristökasvatuksen oppiminen tulee tapahtua yhtäaikaaisesti. Ympäristössä oppiminen pohjautuu kokemusten kautta oppimiseen sekä toiminnallisuuteen. Oppiminen ympäristöstä tuottaa kokemusten kautta saatua tietoa. Ympäristön puolesta toimiminen lisää ympäristötietoisuutta toiminnan myötä. Kasvatuksellisesti on pyrittä-

vä vaikuttamaan asenteellisesti ”Puumallin” mukaan parhaiten ympäristökasvatus onnistuu silloin, kun siinä yhdistyvät ensinnä tietojen oppiminen ympäristöstä, toisaalta toiminta ja oppiminen ympäristössä ja kolmanneksi toiminta ympäristön puolesta eli ympäristövastuullisuuden näkökulma. (Cantell, 2004, 68 - 69).

Koulujen ja oppilaitosten tulee kasvattaa kansalaisia, jotka kykenevät ja haluavat arvioida kriittisesti nykykäytäntöjä ja uudistaa toimintatapoja kestävimiksi niin omassa elämässään kuin erilaisissa toimintaympäristöissään. Tavoitteena on kestävä elämäntavan oppiminen. Myös muiden toimialojen tavoitteena on vaalia ihmisten fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kulttuurista ja taloudellista hyvinvointia luonnon monimuotoisuutta ja luonnonvaroja vähentämättä ja luonnon kestäkykyä ylittämättä. Tavoitteena on kestävä yhteiskunta. Vaikka eri toimijat tehtävistään käsin painottavat eri osa-alueita, kestävä tulevaisuuden rakentaminen on kaikkien yhteinen päämäärä. Osaamista ja voimavaroja yhdistämällä tuloksiin pääsy nopeutuu. Kestävä kehityksen teemat tarjoavat monia osapuolia hyödyttäviä yhteistyömahdollisuuksia. Haasteena on yhteistyömuotojen laajentaminen ja kehittäminen. (Loukola 2007, 61.)

Tavoitteena on kerätä yksilöille ja ryhmille toimivia toimintamalleja ympäristökasvatukseen tueksi. Ympäristökasvatuksen näkökulmia on monia, mutta kaikki ympäristöön liittyvä saa alkunsa yksilön kehitymisestä ja siitä miten me kehitymme ihmisinä. Millaisia meidän kasvuympäristöt ovat ja miten me arvostamme luontoa ja ympäristöämme. Koti, koulu ja nuorisotyö yhdessä luovat kasvu ympäristön, jonka tulee tukea yksilöllisyyden ja terveen itsetunnon kehittymistä, tasa-arvoon ja suvaitsevaisuuteen pohjautuvaa yksilöllisyyden kehitystä. Tärkeää on kehittää yksilön eettisyyttä, suvaitsevaisuutta sekä kykyä esteettiseen havainnointiin. Ihmisenä kasvamisen aiheen perustana ovat fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen kasvu. Toisten huomioon ottamista ja erilaisia yhteistoiminta tapoja voidaan harjoitella, erilaisuuden hyväksyminen ja kanssaihminen kunnioittava kohtaaminen tuovat suuria haasteita. (Niinikangas 2004, 22.)

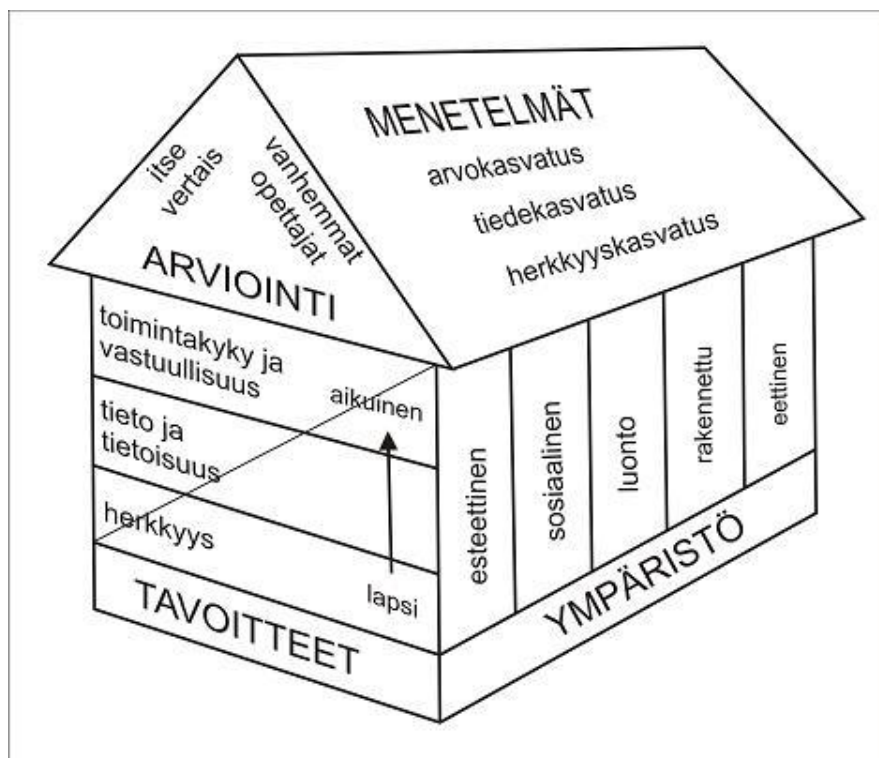
Ympäristökasvatuksen tavoitteena on saada aikaan ympäristötietoisia ja kestävä elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia. Tarkoituksena on tukea tulevaisuuden rakentamista ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestäville ratkaisuille. Lapsia ja nuoria tulee kasvattaa havaitsemaan omassa lähiympäristössään tapahtuvia muutoksia sekä arvioimaan ympäristön laatua. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä tärkeämpää on kiinnittää erityisesti huomiota myönteisellä tavalla ympäristön kauneuteen, mielenkiintoisuuteen ja viihtyisyyteen. Tärkeää on kehittää las-

ten ympäristöherkyyttään ottamalla käyttöön näkö-, haju-, kuulo-, maku- ja tuntoaistit. (Niinikangas 2004, 24 – 25.)

Kasvatuksella pyritään vaikuttamaan ihmiseen ja hänen toimintatapoihinsa, jolloin ympäristökasvatusta voidaan pitää ympäristöä suojelevana toimintana. Ympäristökasvatuksen menetelmien avulla voidaan parantaa ihmisen mahdollisuuksia hallita elämänsä ja ottaa vastuuta luonnosta ja ympäristöstä. Ympäristöä säästävä elämäntapa on opittavissa ja se oppivat herkimmin ihmiset jotka ovat kohdanneet luonnon sekä nähneet miten ihmisen vaikutukset näkyvät ympäristössä. (Nykänen & Kinnunen, 1992, 12.)

Jerosen ja Kaikkosen talomallin (Kuvio 2) on yksi ympäristökasvatuksessa toteutettava toimintaidea. Talomallissa painotetaan erilaisiin ympäristökasvatuksen ulottuvuuksiin huomioiden kasvatettavien iän. Talomallissa nostetaan esiin neljä eri ulottuvuutta, jotka ovat ympäristökasvatuksen tavoitteet, ymmärrys erilaisista ympäristökäsitteen ulottuvuuksista, soveltuvat menetelmät ja arviointi. (Cantell 2004, 63.)

Talomalli Kuvio 2

(Cantell 2004, 64.)

Ympäristökasvatuksen tavoitteita ovat Jerosen ja Kaikkosen Talomallin mukaan ympäristöherkkyys, ympäristötieto, ympäristötietoisuus sekä toimintakyky ja vastuullisuus. Talomalli perustuu ympäristöherkkyiden luomalle pohjalle, joka puolestaan luo perustan ympäristövastuulliselle käyttäytymiselle. Seuraavan portaan muodostaa ympäristötietoisuus, joka tarkoittaa ihmisen ja ympäristön välisen käsitteen muodostumista kokonaisnäkemyksestä. Ympäristötietous keittyy kokemusten ja elämysten kautta, kun yksilön ympäristöä koskevat tiedot syventyvät ja laajenevat. Talon kolmannella portaalla korkeimpana tavoitteina ovat vastuullisuus ja toimintakyky. Vastuullisuus on oman elämän hallitsemista ympäristöasioiden huomioimista ja vastuun ottamista. Toimintakyky on halua ja erilaisia taitoja hallita toimimaan ympäristön hyväksi. (Cantell 2004, 63.)

Jeronen ja Kaikkonen nostavat kasvatuksessa esiin lapsi-aikuinen suhteen. Ympäristöherkkyiden kehittymisen aika on otollisimpana lapsuudessa ja keskeisin ympäristökasvatuksen tavoite. Nuorten kanssa voi keskittyä enemmän ympäristötietoisuuden ja – tiedon lisäämiseen sekä toiminnallisuuteen ja vastuullisuuteen. Toinen seinä muodostuu erilaisista ympäristötyypeistä. Onnistuneen ympäristökasvatuksen toteuttaminen edellyttää tietoa ja toimintaa erilaisissa ympäristöissä kuten eettisessä -, rakennetussa -, luonto -, sosiaalisessa - ja esteettisessä ympäristössä. Keskeisimpiä menetelminä nuorten parissa voidaan pitää arvokasvatusta sekä tiedekasvatusta, lastenkassa puhutaan ennemmin herkkyykasvatuksesta. Talomallin arvioinnilla pyritään kehittämään osallistujien työskentely ja toimintataitoja ja toisaalta myös ympäristökasvatuksen sisältöjä ja menetelmiä. (Cantell 2004, 64.)

3.1 Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen tavoitteena on, että pystyisimme yhdessä huolehtimaan ihmiskunnan fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta hyvinvoinnista vähentämättä luonnon monimuotoisuutta ja ylittämättä luonnonjärjestelmien kantokykyä. Kestävällä kehityksellä ymmärretään ajattelua, jossa päätöksiä ja valintoja tehtäessä otetaan samanaikaisesti huomioon niiden ekologiset, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset seurausvaikutukset. (Laininen & Manninen & Tenhunen 2006, 3.)

Kestävän kehityksen kolme peruselementtiä ovat ekologinen, taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Kestävä kehitys on huolehtimista luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä sekä sen kulttuuri-perinnöstä. Se on myös toisten ihmisten huomioon ottamista ja tasa-arvoiseen elämään pyrkimistä. Lisäksi ihmisten väliset suhteet ja oman elämän hallinta ovat osa kestävästä kehitystä. Kestävän tulevaisuuden rakentaminen vaatii käytettävissä olevien vaihtoehtojen kriittistä tarkastelua jokapäiväisessä elämässä ja eettisen vastuun ottamista tasa-arvosta ja hyvinvoinnin jakautumisesta niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Kestävän kehityksen periaatteiden tulee ulottua kaikkiin päätöksenteon osa-alueisiin. (Cantell 2005, 23 - 25.)

Ekologisesti kestävä kehityksen vaativimpia haasteita on ilmastonmuutoksen hidastaminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja luonnon varojen kestävä käyttö. Ilmastonmuutoksen hidastaminen vaatii päästöjen vähentämistä nykytasosta. Tropiikin alueilla luonnon biologinen monimuotoisuus heikkenee vuosittain hälyttävästi. Ekologinen kestävyys vaatii luonnonvarojen käytön ja ympäristöä kuormittavien tuotanto- ja kulutustapojen muutosta sekä edellyttää kehittyneiden ja kehitysmaiden välistä yhteistoimintaa (Cantell 2005, 23 - 24.) Muutoksen aikaan saamiseksi meidän tulee vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja saada heidät ajattelemaan luonnon ja ympäristön kannalta asioita siten, että tulevaisuudessakin tarjotaan ihmiskunnalle mahdollisuus asua tällä planeetalla.

Taloudellinen kestävä kehitys edellyttää tasaista taloudellista kasvua, joka ei perustu velkaantumiseen tai luonnonvarojen hävittämiseen. Tavarat ja palvelut pyritään tarjoamaan mahdollisimman vähän ympäristöä rasittaen, käyttämällä säästeliäästi luonnonvaroja ja energiaa. Kestävän talouden tuotteisiin ja palveluihin sisältyvät koko elinkaaren aikaiset ympäristö- ja terveysvaikutukset. Kestävässä taloudessa suositaan uusiutuvia luonnonvaroja sekä investoidaan inhimilliseen pääomaan koulutukseen, tutkimukseen ja kehittämiseen. (Cantell 2005, 23–24.)

Sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa keskeistä on hyvinvoinnin edellytysten siirtäminen sukupolvelta toiselle. Sosiaalinen kestävyys merkitsee syrjäytymisen estämistä, sukupuolten ja kansojen tasa-arvon toteutumista ja kaikkien ihmisten tasa-arvoista oikeutta hyvään elämään. Siihen kuuluu mahdollisuus parantaa asuin-, työ-

ja elinympäristöä sekä oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Sosiaalinen kestävyys vahvistaa ihmisten omaa elämänhallintaa sekä yhteisöllistä identiteettiä. Kulttuurista kestävyttä on oman kulttuurin, maan ja asuin ympäristön/kotiseudun historian tunteminen, kansanperinteen, maiseman ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja ympäristöjen vaaliminen. Kestävään kehitykseen kuuluu myös eri kulttuurien välisen vuorovaikutuksen edistäminen. Kulttuurinen kestävyys mahdollistaa kulttuurien säilymisen ja kehittymisen sekä ihmisten vapaan henkisen toiminnan ja eettisen kasvun. (Cantell 2005, 25.)

Mielestäni olisi tärkeää vaikuttaa lasten ja nuorten asenteisiin ympäristöasioissa, jotta he alkaisivat ajatella asioita kestäväkehityksen kannalta, heidät tulisi saada pohtimaan ympäristön merkitystä sekä sen kestävyttä ja sitä miten he itse voisivat asioihin vaikuttaa. Samalla saisimme heidät osallistumaan yhteisten asioiden hoitoon. Pienillä teoilla voimme vaikuttaa ja muuttaa asenteita, jotka puolestaan kasaantuesaan vaikuttavat laajemmin ympäristöömme.

3.2 Ympäristöherkkyys

Ympäristöherkkyydellä tarkoitetaan ihmisen kokemusten ja havaintojen pohjalle rakentuvaa tunnepitoista, empaattista suhdetta ympäristöön. Ympäristöherkkyiden kehittämisessä olennaisen tärkeitä ovat lapsuudessa saadut hyvää oloa, esteettistä nautintoa ja henkistä hyvinvointia sisältävät ympäristökokemukset.

Ympäristöherkkyys on kykyä havainnoida ja aistia ympäristöä ja tätä kautta huomata myös ympäristössä tapahtuvat muutokset. Keskeistä on myös omien tekojen ympäristövaikutusten ymmärtäminen. Myönteisiin ympäristökokemuksiin ja ympäristöherkyyteen liittyy läheisesti käsite luonnosta mielipaikkana. (Ympäristökeskus).

3.3 Ympäristön kokeminen

Ympäristö koetaan aina erilaisena, koska luonnon ilmiöt eivät toteudu koskaan samanlaisina. Luonto ja ympäristö muuttuvat vuodenaikojen kierrosta johtuen ja tarjoa-

vat aina uutta etsittävää, koettavaa ja löydettävää. Vaihtuvien luonnonilmiöiden mukana saamme aina uusia mahdollisuuksia elämyksien kokemiseen, ympäristön tulkitsemiseen ja siihen millaisen arvon ympäristöllemme annamme. Ympäristöstä tekemämme havainnot vaikuttavat olennaisesti kokemaamme, timantit hangella ja varjon syntyminen, aikaan saavat luonnonilmiöt. Tärkeää olisi lasten ja nuorten tutkia ympäristöä rauhassa, ohjaajan tehtävänä on havainnoida ja dokumentoida tutkimuksia ja kysymyksiä. Ohjaaja voi ohjata hienovaraisesti kohti tiedostavaa tutkimusta. (Mäki-vaara & Sarviaho 1999, 12 - 15).

3.4 Ympäristötietoisuus

Ympäristötietoisuudella tarkoitetaan ympäristöä koskevien tietojen, arvojen, asenteiden ja toiminnan muodostamaa kokonaisuutta. Ympäristötietoisuuden lisäämisen tavoitteena on saada arvoissamme sekä elämäntavoissamme aikaan kestävä kehitystä tukevia muutoksia. Ympäristökasvatus on lasten ja nuorten kanssa toteutettavaa opastus-, neuvonta- ja kasvatustyötä. Joka on osa ympäristötietoisuuden- ja vastuullisuuden lisäämistä. (Ympäristöhallinto.) Tietoisuus auttaa ryhmiä ja yksilöitä ymmärtämään ympäristön kokonaisuutena ja herkistymään sen ongelmille.

3.5 Vaikutusmahdollisuudet

Arjessa ihminen on jatkuvasti vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Ihminen vaikuttaa toiminnallaan ympäristöönsä, joka puolestaan vaikuttaa ihmiseen. Ihminen voi valita toimintatapojaan vaihtoehtoista, joiden vaikutukset voivat olla erilaisia ympäristöön. Näin hän on ympäristöpoliittinen toimija, joten hänen ratkaisullaan on vaikutusta muiden ihmisten ja luonnon hyvinvoinnille. Ympäristöpolitiikkaan kuuluu esimerkiksi jätteiden lajittelu ja kierrättäminen, jossa yksilö on ympäristöpoliittinen toimija. (Haila & Jokinen 2001, 141 - 143.) Ympäristökasvatuksen näkökulmaa vaikuttajana ja ympäristöpoliittisena toimijana voidaan ajatella siten, että lapsille ja nuorille opetetaan valitsemaan vaihtoehtoja joiden vaikutuksen ovat ympäristön kannalta suotuisia.

4 YMPÄRISTÖKASVATUS NUORISOTYÖSSÄ

Ympäristökasvatus on ohjattua toimintaa nuorisotalojen avoimissa ovissa, kerhoissa, leireillä ja tapahtumissa. Tavoitteena on sisällyttää nuorisotilan toimintoihin ympäristökasvatuksen näkökulma. Nuorille voidaan antaa tehtäväksi pohtia omaa luontosuhdetta ja ekologisuutta. Toimintaa voidaan suunnitella yhdessä nuorten kanssa ja aktiiviteeteillä pyritään vertaisoppimiseen.

Eri nuorisotiloilla kunnassa voidaan painottaa eri asioita. Nuorisotilatoiminta on yhtä monimuotoista kuin sen sisäinen ympäristötoimintakin. Jokaisella talolla voidaan valita painopistealueet ohjaajan ja nuorten omista kiinnostuksen kohteiden ja osaamisalueiden mukaan. On tärkeää ottaa huomioon myös ympäristön muutokset kuin ajankohtaiset ympäristökysymyksetkin.

Ympäristökasvatuksen ohjaus voidaan sisällyttää kuntien nuorisotyössä jo olemassa olevaan toimintaa, se voi olla ympäristöaiheisia tapahtumia, kerhoja, teemapäiviä ja työpajoja. Ympäristökasvatuksellisen näkökulman voi tuoda käytännössä kaikkeen toimintaan nuorisotyössä. Pitkäjänteisiä ympäristömyönteisiä arvoja ja kestäviä toimintatapoja opettavaa toimintaa voidaan pitää tärkeämpinä kuin lyhyt kestoisia ekotempauksia. Ympäristökasvatuksen ohjauksessa tuodaan nämä näkemyksen yleiseen tietoisuuteen ja toimintaan. Toiminnalle on myös määriteltävä omat tavoitteet. Kaikki toiminta voi olla ympäristökasvatuksellista toimintaa jos sitä suunniteltaessa ja toteutettaessa otetaan tietoisesti huomioon ympäristöasiat.

On tärkeää suunnitella toiminnot siten, että kaikki nuoret pääsevät osalliseksi ympäristötoimintaan. On tärkeää pohtia tilakohtaisesti mitkä ovat niitä asioita, joihin kaikki tilalla kävijät pääsevät osalliseksi ja mitkä ovat niitä toimintamalleja, joihin vain osa nuorista osallistuu. Tärkeänä näkökulmana voidaan pitää osallistuvaa toimintakulttuuria, ympäristöasioiden ja ongelmien konkretisointia sekä niiden linkittämistä nuorten omaan elämään ja lähiympäristöön.

Ympäristökasvatuksessa olennaista on nuorten motivointi ja kannustaminen ympäristöasioista kiinnostumiseen. Ympäristökasvatus menetelmät ovat nuorisotyössä esimerkiksi valokuvauksen ja kädentöiden soveltamista ympäristökasvatuksen toimin-

taan. Ympäristökasvatuksen ohjaus voi olla myös nuorten kanssa lähiympäristöön vaikuttamista ja nuorten elinolojen parantamista. Nuoriso-ohjaajat toimivat tilalla keskustelun herättäjinä, ympäristömyönteisten arvojen välittäjänä ja toiminnan mahdollistajana. Ympäristökasvatustyö on läsnäoloa, kysymysten pohdintaa ja tulevaisuuden uskon luomista ja elämönhallintataitojen kehittämistä.

5 OPPAAN TOIMINTAMALLIT

Oppaan toimintamalleja valinnassa pyrin siihen, että harjoitteet ovat hauskoja, helposti toteutettavia ja eivätkä ne vaadi ohjaajalta liikaa erityistaitoja. Harjoitteita voidaan toteuttaa joko sisätiloissa nuorisotalolla tai lähiympäristössä ja luonnossa. Vaikka toiminnot eivät vaadi erityistaitoja, olisi ohjaajan hyvä tietää ympäristökasvatuksen perusteista edes vähän, joten lisäsin pienen teoria osuuden oppaan alkuun. Ohjattavalla toiminnalla on tärkeää olla päämäärä ja tavoitteet, jotta siitä saadaan paras mahdollinen hyöty. Ympäristökasvatuksen tulee antaa mahdollisuuksia lasten ja nuorten omaa elinympäristöä kohtaan, tarjota tilaisuus hankkia kokemuksia ja tietoa omasta ympäristöstään. Ohjata tuntemaan luonnon monimuotoisuutta ja toimintaa, tarjota tilaisuuksia toimia ympäristön hyväksi ja ohjata hyviin tapoihin. (Rosenberg 1993, 3 - 4.)

Perehdyin erilaisiin toimintamalleihin kirjallisuuden avulla ja erilaisten luoto ja ympäristöjärjestöjen internetsivujen kautta. Erilaisten ympäristötoimijoiden internetsivuilta löytyi jonkin verran hyviä olemassa olevia käytänteitä. Valitsin niistä sellaisia joita, mielestäni nuorisotyötoiminnassa voidaan toteuttaa. Lisäksi pidin mielessä harjoitteita valitessani niiden helpon toteuttamisen ja kustannusten pienenä pysymisen.

Harjoitteet ovat toiminnallisia, joiden kautta haetaan kokemuksia ja kohtaamisia asioiden kassa. Toiminnot vaativat aistien herkistämistä, liikutaan ja havainnoidaan luonnossa tapahtuvia asioita. Harjoitteet sisältävät kättentaitoja ja pohjautuvat tekemisen kautta oppimiseen. Harjoitteiden avulla pyrin selkeyttämään ympäristökasvatuksen monipuolisuutta, sitä mitä kaikkea se oikeastaan voikaan olla. Tapahtuminen ja tempausten kautta pyritään osalistamaan nuoria ja toimimaan ympäristön parhaaksi.

6 TUTKIMUSMATKA – OPAS

6.1 Suunnittelu

Oppaan suunnittelussa lähdin liikkeelle siitä, että kartoitin oppaan tarvetta. Oppaaseen valitsemani harjoitteet olivat osittain minulle entuudestaan tuttuja, ja olin kokenut ne toimiviksi käytännöiksi. Mukaan valitsin myös sellaisia toimintamalleja, jotka eivät olleet minulle ennestään tuttuja. Valitsemani harjoitteet olivat mielenkiintoisia, toiminnallisia ja niiden tarkoituksena on opettaa oppijaansa kokemusten kautta.

Oppaan suunnittelu alkoi koko opinnäytetyö projektin alkuvaiheessa. Matkan varrella sen muoto on muokkautunut jatkuvasti. Tavoitteena oli saada aikaan selkeä ja helposti käytettävä opas, joka antaisi virikkeitä toiminnan ohjaamiseen. Erilaisia harjoitteita olen poiminut kirjallisuudesta ja ympäristökasvatusta käsitteleviltä internetsivuilta. Suunnittelu vaiheessa halusin oppaasta sellaisen, jota lukiessaan ohjaaja saa ahaa elämyksen ja ajatuksen siitä, mitä kaikkea ympäristökasvatus voikaan olla. Oppaan ulkoasuksi olen valinnut sähköisen version, joka halutessaan voidaan tulostaa vihkomuotoon. Sähköinen versio on myös ekologisinen vaihtoehto paperiversiolle. Pohdin myös sitä vaihtoehtoa, että oppaasta olisi luonut internetsivuille materiaali pankin, mutta tässä vaiheessa aika ei riittänyt sitä toteuttamaan.

Oppaan tarkoituksena on, että sitä voidaan toteuttaa pienilläkin resursseilla ja sen tarjoamiin toimintoihin ei uppoa paljoa varoja. Oppaassa on katsaus, kierrätysasioihin, askarteluohjeita erilaisista kierrätysmateriaaleista, ohjeita luonnossa aistimiseen sekä erilaisia pelejä ja leikkejä ympäristökasvatukseen liittyen. Oppaan suunnittelussa otin huomioon sen, että jokaista harjoitetta voidaan käyttää irrallaan muista tai niistä voidaan myös yhdistellä kokonaisuus esimerkiksi kerhokerran ohjelmaksi. Suunnitteluvaiheessa oppaaseen jäi muutamia toimintoja, jotka antavat ohjaajan työstää jatkotoimintoja itse, tarkoitus oli jättää tilaa omalle ajatustoiminnalle ja ideoinnille. Oppaan toiminnot on suunnattu nuorisotoimien työntekijöiden käyttöön. Oppaan malleina ovat toimintapedagogiset menetelmät, joiden tarkoituksena on kannustaa nuoria toimintaan oman lähiympäristöönsä kuin myös globaalin ympäristön hyväksi.

6.2 Toteutus

Oppaan suunnittelu alkoi keväällä 2010. Suunnitteluvaiheen jälkeen aloin kerätä toimintoja ja harjoitteita. Kokonaisuudessaan oppaan kokoaminen koostui suunnittelusta, harjoitteiden valinnoista, harjoitteiden auki kirjoittamisesta, harjoitteiden kokeilusta sekä niiden arvioinnista. Harjoitteiden auki kirjoittaminen tuotti välillä vaikeuksia, mielestäni oli hankalaa tietää ymmärtääkö lukija asian samalla tavalla kuin sen itse kirjoittajana ajatteli.

Toteutuksen aikana oli koko ajan pidettävä mielessä tilaajan vaatimukset käytännöllisestä oppaasta. Oppaaseen valitsemani menetelmät olivat omien kokemusteni perusteella käytännöllisiä ja toimivia. Oppaan selkeä ulkoasu on mielestäni myös erittäin tärkeä ominaisuus, joka tuli huomioida toteutusvaiheessa. Ulkoasu muokkautui useaan kertaan tekovaiheessa. Oppaasta tuli sähköinen versio, jonka voi tarvittaessa tulostaa vihkoksi. Oppaan toteutukseen ei ole varattu budjettiin varoja, joten sen täytyi olla niin sanotusti nolla budjetilla, tässä tapauksessa ainoaksi toteutusvaihtoehdoksi jäi sähköinen muoto.

Oppaan nimi muokkautui useaan kertaan sen työstövaiheessa. Oli hankalaa keksiä nimi joka kuvaisi oppaan harjoitteita ja innostaisi lukijaa lukemaan se lävitse. Oppaan työstön loppuvaiheessa nimeksi valitsin Tutkimusmatkalla. Mielestäni nimi kuvastaa hyvin ympäristökasvatuksen peruseriaatteita, kokemuksen, havainnoinnin ja tiedon karttumisesta. Tutkimusmatkalla ensin havainnoidaan, koetaan ja lopuksi opitaan uuden tiedon tuottamisesta.

Opas valmistui kevään 2011 aikana. Valmiin oppaan lähetin työelämänedustajalle, joka sai tutustua oppaaseen ja kertoa mielipiteensä työstä ja oliko opas sellainen kuin oli siitä odottanut. Oppaan harjoitteiden toimivuuden kokeilin testiryhmä avulla. Testiryhmä koostui eri-ikäisistä nuorisotilankävijöistä. Testiryhmän avulla arvioin toimivatko oppaan harjoitteet toivomallani tavalla. Harjoitteita kokeilemalla ainoastaan voi saada selville toimivatko oppaan harjoitteet käytännössä. On tärkeää todeta, että oppaan harjoitteet toimivat käytännössä tarkoituksen mukaisesti. Testiryhmää pyysin arvioimaan oppaan harjoitteiden käytännöllisyyttä ja kertomaan kokemuksiaan har-

joitteista. Lisäksi työelämän edustajat arvioivat oppaan toimivuutta käytännössä sekä kertoivat mielipiteensä oppaan sisällöstä.

6.3 Tarve

Oppaan tarve ja teko lähtivät liikkeelle siitä, kun Limingan kunnan nuorisotoimessa ei tavoitteellisesti toteutettu ympäristökasvatusta. Keskustelin Limingan kunnan nuorisosihteerini kanssa asiasta, jonka aikana todettiin, että opasta tarvitaan nuorisohjaajien työn tukemiseksi. Keskustelun aikana pohdimme, että oppaaseen tulee laittaa selkeitä toteutettavissa olevia menetelmiä, joita voidaan käyttää nuorisotilatyöskentelyn yhteydessä ja sisällyttää tavoitteellisesti jo olemassa olevaan toimintaan. Totesimme yhdessä, että ympäristökasvatus ajatellaan vaikeaksi asiaksi toteuttaa ja sitä ei tunneta riittävän hyvin. Oppaan tarkoituksena olisi toimia ideapankkina myös muille nuorisotoimille. Keskustelun aikana totesimme myös, että toteutettavien harjoitteiden kustannukset eivät saisi nousta suuriksi, koska se ei olisi ympäristökasvatuksen ideologian mukaista. Oppaan tarkoitus olisi herättää lukijassa ajatuksia, että tähän on helppoa ja yksinkertaista toteuttaa sekä tärkeää asennekasvatusta ympäristön monimuotoisuuden säilyttämiseksi.

Tutkimuskohteeksi olen valinnut yhdessä työelämän kumppanin kanssa: ”Miten ympäristökasvatus voidaan sisällyttää nuorisotoimissa olemassa olevaan toimintaan?” Oppaan suunnittelu lähti liikkeelle edellisen ajatuksen innoittamana. Työelämän tarpeesta kertoo se, ettei ympäristökasvatusta järjestetä nuorisotoimen toiminnassa tavoitteellisesti. Oppaan harjoitteiden toteuttamiseen ei tarvita suurempia ennakkovalmisteluja ja sitä voi toteuttaa lähiympäristössä ja oman kunnan alueella. Kasvattajalla on vastuu siitä, että hän kykenee näkemään omat arvonsa, jotka ohjaavat kasvattamista. On tärkeää tiedostaa ympäristökasvatuksen käsite, jotta voi antaa hyvää ympäristökasvatusta. Jos sitä ei tietoisesti toteuta, toteuttaa tietämättään huonoa ympäristökasvatusta. (Nykänen & Kinnunen 1992, 71.)

Toivon, että oppaan harjoitteet selkeyttävät ympäristökasvatuksen käsitettä ja, että niitä käytettäisiin tarkoituksena vaikuttaa asenteisiin ja ohjaamaan ekologisiin toimintatapoihin ja valintoihin.

6.4 Käyttö

Tarkoitus oli tehdä oppaasta sellainen, joka mahdollistaa sen helpon käytön. Harjoitteisiin on kirjattu tavoitteet, tarvikkeet ja ohjeet kuinka toiminta on tarkoitus toteuttaa. Tämä mahdollistaa sen, että ohjaajan on helppoa toteuttaa oppaan harjoitteita lyhyelläkin aikavälillä. Toiset harjoitteet on luotu niin, ettei niitä varten tarvitse suuremmin valmistautua etukäteen, vaan ne voidaan toteuttaa ilman minkäänlaisia tarvikkeita.

Opas on suunniteltu niin, että sitä voivat käyttää nuoriso-ohjaajat ja muut nuortenryhmien kanssa toimivat, jotka haluavat toteuttaa toiminnassaan ympäristökasvatus- ta. Oppaasta voi valita tilanteeseen sopivan harjoitteen tai menetelmän. Oppaan harjoitteita voi toteuttaa nuorisotilalla illan aikana tai toteuttaa niitä useammalla kerralla peräkkäin. Toteutettavat harjoitteet ovat eritilanteisiin sopivia. Oppaan alkuun on laitettu pienimuotoinen teoriaosuus, jonka tarkoituksena on tuoda esiin ympäristökasvatuksen ideologia. Oppaaseen on koottu menetelmiä, jotka vaativat enemmän aikaa ja paneutumista. Oppaasta löytyy myös vinkkejä erilaisten ympäristökasvatusaiheisten tapahtumien järjestämiseen sekä kierrätysmateriaaleista askarteluvinkkejä ja peli- ja leikkivinkkejä ympäristöaiheisiin liittyen.

Teoriaosuuden halusin pitää lyhyenä ja ytimekkäänä, koska toiminnallisia harjoitteita pidän tärkeämpänä. On kuitenkin tärkeää antaa pieni teoria pohjustus harjoitteiden tueksi.

Oppaan harjoitteiden variaatio mahdollisuuden haluan jättää ohjaajalleen itselleen, jotta se mahdollistaisi luovan toiminnan, innostuminen asiasta voi tuottaa toimivia ja hyviä käytänteitä. Oppaan harjoitteista ohjaaja voi vapaasti valita omaan kohderyhmäänsä sopivan yksittäisen menetelmän tai valita kaikista harjoitteista ryhmälleen sopivan kokonaisuuden. Harjoitteeseen kuluva aika voi myös olla valinta peruste. Oppaan harjoitteet voidaan kaikki käydä läpi yhden ryhmän kanssa esimerkiksi yhden vuoden aikana tai niistä voidaan valita tilanteisiin sopivin yksittäisiä toimintoja.

7 OPPAAN ARVIOINTI

7.1 Kokeilujen kertomaa

Testasin opasta nuorisotilalla käyvien nuorten ryhmällä. Halusin, että testiryhmä on mahdollisimman todenmukainen harjoitteiden kohderyhmiä ajatellen. Valitsin testiryhmän nuorista, koska koin, että saan parhaiten harjoitteiden toimivuudesta tietoa, kun testiryhmä on mahdollisimman lähellä oppaan menetelmien kohderyhmää. Koin, että luomalla testiryhmän esimerkiksi omista kavereistani, olisivat testitulokset voineet olla kaunisteltuja. Harjoitteiden mukavuutta ja toimivuutta olisi voitu arvioida kaverisuhteen pohjalta hienovaraisemmin. Halusin testiryhmältä aidon palautteen. Kokeilut pystyin toteuttamaan oman työhöni sisällyttäen, joten se ei myöskään vienyt omaa aikaani. Järjestin oppaan menetelmistä erilaisia teemapäiviä, joilla testattiin eriharjoitteiden toimivuutta. Harjoitteisiin osallistujat olivat satunnaisia nuoria jotka käyvät nuorisotilalla, ryhmä ei pysynyt koko ajan samana vaan sen osallistujat vaihtuivat jonkin verran. Testiryhmien koot vaihtelivat kymmenestä nuoresta kolmeen-kymmeneen nuoreen.

Ryhmien kanssa testasin oppaan harjoitteita sen ohjeiden mukaisesti. Lähestulkoon kaikki toiminnot testattiin muutamaa lukuun ottamatta. Tein muistiinpanoja ja havainnoin ryhmän työskentelyä, jotta pystyin palaamaan harjoitteiden arviointiin analysointivaiheessa. Mietin myös vaihtoehtoa kuvata harjoitteita, mutta jätin sen kuitenkin pois. Tulin siihen tulokseen, että nuorista koostuvat testiryhmän jäsenet saattavat kokea tilanteen kiusalliseksi ja eivät välttämättä toimi sen vuoksi täysipainoisesti testitilanteessa, joten luovuin harjoitteiden kuvaamisesta. Käytin myös toista nuorisohjaajaa apuna, joka ohjasi toimintoa ja itse pystyin näin ollen toiminaan havainnoijana ja avustajana.

Ryhmän jäsenten kanssa käytyjen keskustelujen ja heiltä saadun kirjallisen palautteen avulla pystyin arvioimaan testiryhmien kokemuksia oppaan harjoitteista. Testiryhmiltä saamani palautteen koin tärkeäksi, koska sitä kautta pystyin saamaan vastauksen kysymykseen, olinko valinnut oppaaseen toimivia menetelmiä? Testiryhmän lisäksi omat havaintoni ovat tärkeitä, koska vasta testiryhmiä käyttäessäni sain kuvan kokonaisuudesta kuinka opas toimii käytännössä.

Pääsääntöisesti ryhmät toimivat hyvin harjoitteiden aikana. Heidän mielestään harjoitteet olivat kokemuksena mukavia ja erilaisia kuin normaalisti. Alussa toiset harjoitteet tuntuivat selkeästi hankalammalta aloittaa kuin toiset. Muutamat nuorista kertoivat, etteivät olleet kovin innokkaita aloittamaan toimintaa, mutta ohjaajan kannustamisella innostuivat lisää ja lopussa pitivätkin harjoitteesta. Joitakin harjoitteita ryhmänjäsenten mielestä olisimme voineet jatkaa pidempäänkin, mutta joudun suorittamaan harjoitteita työaikani puitteissa, joten muutamia harjoitteita jouduimme lopettamaan hieman kesken. Testiryhmiltä sain myös palautetta, joissa pidettiin leikkejä hauskoina ja tuttuina, mutta erilaisen aiheen piirissä uusia. Ulkona tapahtuvista luontoharjoitteista pidettiin jonkin verran vähemmän kuin ruuanlaitto tehtävistä ja sisällä tapahtuvista harjoitteista, mutta toisaalta luonnossa liikkumisesta sain hyvää palautetta. Kaiken kaikkiaan harjoitteita pidettiin nuorisotyön kannalta uudenaikaisena ja erilaisena toimintamenetelmänä.

Testiryhmän arvio harjoitteista oli pääosin positiivista, mikä voi johtua siitä, että osallistujat olivat minulle ennestään tuttuja nuorisotiloilta. On myös mahdollista, etteivät he halunneet kertoa negatiivista palautetta, koska kerroin heille harjoitteiden olevan osa opinnäytetyötäni. Toisaalta olen sitä mieltä, että nuorilta saa rehellisen palautteen, koska he näyttävät tunteensa ja sen jos eivät pitäisi harjoitteista.

7.2 Työelämänedustajan arvio

Työelämän edustajan ja tuotteen tilaajan Raija Palsan mielestä oppaan aihe on hyvin ajankohtainen. Hän pitää opasta hyödyllisenä lasten ja nuorten parissa työskenteleville henkilöille, koska ympäristökasvatuksesta on vähän tietoa ja materiaalia tarjolla. Opas tulee hänen mielestään tarpeeseen ja se on helppo ja halpa ottaa käyttöön nuorisotaloilla.

Palsan mielestä toiminnalliset menetelmät on esitelty oppaassa hyvin ja monialaisesti. Hänen mielestään on tärkeää, että se on helposti toteutettavissa. On myös tärkeää, että turvallisuusasiat on oppaassa huomioitu. Askarteluohjeita on runsaasti, joista voi valita tilanteeseen sopivan toiminnon. Kaikkinensa ideat ovat hyviä ja toteutuskelpoisia.

Palsan mielestä ympäristökasvatus on tämän hetken lapsille ja nuorille tutumpi läheisempi asia kuin vanhemmille henkilöille. Valistusta kuitenkin tarvitaan kaikille ikäryhmille ja etenkin lapset on hyvä kasvattaa pienestä pitäen kantamaan vastuuta ympäristöstään.

Monet nuoret ovatkin sitoutuneet kestävään elämäntapaan, mutta monien kohdalla työtä on tehtävä vielä kovasti. On erittäin hyvä, että ympäristökasvatus huomioidaan myös lasten ja nuorten vapaa-aikana nuorisotiloilla. Kaikkien tulisi ottaa vakavasti vastuuta ympäristöstään, hän toteaa.

7.3 Oma arviointi

Mielestäni opas on onnistunut kokonaisuus. Ympäristökasvatuksen ideaa ajatellen, olen saanut kerättyä oppaaseen hyviä harjoitteita, jotka palvelevat nuorisotyötä. Oppaan harjoitteissa halusin painottaa toiminnallisia menetelmiä ja toiminnallisuutta yleensä. Mielestäni se onnistui hyvin, sillä sain koottua oppaan täyteen yhdessä tekemistä ja toiminnallisuutta. Uskon, että opas tukee nuorisotoimen työtä ympäristökasvatusta ja sen perusajatusta. Harjoitteet ovat toiminnallisia ja niistä käy ilmi ympäristökasvatuksen perusideologia eli tietojen oppiminen ympäristöstä, toisaalta toiminta ja oppiminen ympäristössä ja kolmanneksi toiminta ympäristön puolesta sekä kokemusten kautta oppiminen ja yhdessä tekeminen. Näitä ajatellen olen tyytyväinen oppaaseen.

Sain koottua oppaasta sellaisen kuin siitä halusinkin, vaikka välillä se tuntui tuskastuttavalta. Halusin oppaasta helposti lähestyttävän, jossa olisi ideoita ympäristökasvatuksen toteuttamiseen nuorisotyössä. Keräsin paljon harjoitteita, ideoita ja vinkkejä yhteen, joista loin tiiviin paketin. Halusin oppaasta sellaisen, josta ohjaajan on helppo valita haluamiansa harjoitteita, vaikka hän ei olisi aiemmin ympäristökasvatusta toteuttanutkaan. Mielestäni onnistuin aikeissani hyvin.

Oppaan ulkonäkö ei ole ihan sitä mitä lähdin hakemaan. Olisin halunnut ottaa kuvia toiminnoista, joita testiryhmien kanssa suoritin, mutta osa osallistujista ei antanut lupaa kuvata, joten luovuin koko ideasta. Tämän vuoksi valokuvat havainnointi materiaalina uupuvat oppaasta lähes kokonaan. Mietin myös piirrettyjä kuvia havainnollis-

tamaan toiminta ja askarteluohjeita, mutta itse en omaa riittävän hyviä kuvaamataidollisia ominaisuuksia, joten luovuin myös siitä ideasta. Opas oli myös tarkoitus ranskentaa paperiversioksi tai kirjaseksi, mutta ajan puutteen vuoksi ulkoasuksi tuli sähköinen versio, jonka voi tulostaa vihkomuotoon tarvittaessa.

Oppaan työstäminen oli suhteellisen helppoa, suurinta vaikeutta mielestäni tuotti se, etten osannut päättää, miten luon kategoriat harjoitteille. Päätin otsikoida toiminnalliset harjoitteet nimillä ja leikit ja pelit sekä askartelu ohjeet vinkeiksi ja isommiksi kokonaisuuksiksi. Näin ollen toiminnalliset harjoitteet voi toteuttaa yksittäisinä tai kokonaisuuksina ja peleistä, leikeistä ja askarteluista voi valita tarpeiden mukaan mieluisen vaihtoehdon useasta vaihtoehdosta. Lisäksi kokosin oppaaseen muutamia avoimia vinkkejä tapahtumista, joita nuoriso-ohjaajat voivat toteuttaa ympäristökasvatuksen merkeissä tiloilla. Jätin nämä ehdotukset tapahtumista avoimiksi, jotta niitä voisi soveltaa tilanteisiin sopiviksi.

Ympäristökasvatuksen käsikirja on ollut koko opinnäytetyön tärkein teoria lähde, koska se on suhteellisen tuoretta kirjallisuutta. Toimintojen kirjoittaminen tuntui aluksi hieman hankalalta, mutta alkoi sujua, kun löysi sopivan tavan siihen. Vaikeinta oli kirjoittaa ohjeet niin, että lukija ymmärtää asian samalla tavalla kuin sen itse ymmärrän. Kaikki toiminnot on kuvailtu samaan tyyliin koko oppaan läpi. Mielestäni onnistuin kuitenkin tässä melko hyvin ja toivon, että oppaan käyttäjät ovat tästä samaa mieltä.

Mielestäni opas kokonaisuutena onnistui hyvin. Käytin muutamaa otteeseen apuna ystäviä ja työtovereitani oppaan työstön aikana, jotta sain ulkopuoliselta näkökannan siihen, miten kuvaamani harjoitteet ymmärretään vai ymmärretäänkö mitenkään. Saamallani palautteella pyrin muokkaamaan opasta siihen suuntaa, että se olisi vieläkin paremmin ymmärrettävä.

Oppaan harjoitteista saamaani palautteeseen olen tyytyväinen. Minua yllätti nuorten antama palaute, joka oli pääosin positiivista. Tämä mielestäni kertoo siitä, että nuorten kanssa kannattaa kokeilla kaikkea uutta, vaikka alussa olisikin vastustusta, koska hyvin useasti lopuksi he ovat positiivisesti yllättyneitä ja innoissaan toiminnasta. Mielestäni nuorilta saama palaute palkitsee parhaiten ohjaajan onnistumista. Pidän myös

tärkeänä ohjaajan näkökulmasta ajatellen suoran palautteen saamista toiminnan suorittamisen jälkeen. Nuoret osaavat antaa todella rakentavaa palautetta, joka myös hieman yllätti.

8 POHDINTA

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö prosessi on ollut hyvin opettavainen kokemus. Alkuun pääseminen tuotti vaikeuksia ja innostus työn tekemiseen oli hukassa, vaihdoin kerran aiheitakin, jotta pääsin työssäni eteenpäin. Koen, että prosessi on antanut minulle paljon, olen oppinut jopa itsestäni uusia puolia, joita en aiemmin ole tuntenut. Aiheen valintaan vaikutti oma kiinnostus asiaa kohden ja se, ettei kunnassamme ole toteutettu ympäristökasvatusta tavoitteellisesti ollenkaan. Työelämän edustajan kanssa käydyissä keskusteluissa tuli useaan otteeseen esille aiheen ajankohtaisuus sekä tarpeellisuus. Pidän tuotteen tilaajan kanssa käytyjä keskusteluja erittäin tärkeänä työn etenemisen ja kehittymisen kannalta.

Opinnäytetyön prosessin edetessä, opas on muokkautunut jatkuvasti matkan varrella, kuitenkin oppaan tavoitteet ovat olleet selkeästi selvillä koko ajan. Halusin tehdä oppaasta selkeän, joka palvelee nuorisotoimissa työskenteleviä nuoriso-ohjaajia ja erityisesti tilaajan toiveita sekä Humanistisen ammattikorkean koulun laatukriteereitä ja omia toiveitani. Oppaan tekemisen olen saanut suorittaa itsenäisesti, mikä mielestäni on antanut minulle paljon mahdollisuuksia luoda oppaasta omanlaiseni taidonnäyte. Opas palvelee myös minua itseäni nuorisotyöntekijänä ympäristökasvatuksen toimintoja ohjatessani.

Toiminnallinen opinnäytetyön tekeminen on minulle aiemmilta opiskeluvuosilta tuttu, joten osasin varautua sen tuomaan suureen työmäärään. Työn vaativin osuus mielestäni oli sopivien toiminnallisten harjoitteiden löytäminen ja valitsemien. Toinen vaikeuksia tuottanut asia oli kirjallisuuden vähyys tai vaikea saanti, joka vaikutti mielestäni työn sisältöön. Kirjoittaminen on myös yksi suuri osa työtä, mutta mielestäni se ei ole tuottanut vaikeuksia. Prosessin aikana olen pohtinut, arvioinut ja tarkastellut aineiston sopivuutta ja tilaajan toiveita sekä tarkoitusta. Oppaan ja opinnäytetyön koaminen on ollut aikaa vielä prosessi, joka on kuitenkin ollut suhteellisen yksinkertainen toteuttaa.

Oppaan työstäminen oli minulle uusia asia, joten olen sen myötä oppinut paljon uutta. Opasta kirjoittaessa tuli ottaa huomioon se, ettei lukija välttämättä tunne ympäristökasvatusta lainkaan ja harjoitteita, joita oppaaseen olen valinnut. Oppaan harjoitteiden ohjeet tuli kirjoittaa mahdollisimman selkeästi ja tarkasti, jotta lukija ymmärtää ohjeet juuri niin kuin ne on tarkoitettu. Oppaan selkeys helpottaa sen käyttöä ja innostaa käyttämään sitä myös jatkossa. Ympäristökasvatus on minulle aiheena tuttu, mutta sitä en ole aiemmin työssäni hyödyntänyt. Nyt tämän opinnäytetyön aikana olen saanut mahdollisuuden syventyä aiheeseen enemmän ja toteuttaa sitä myös työssäni. Mielestäni on ollut tärkeää, että olen saanut olla mukana kehittämässä ympäristökasvatuksen sisältöä työhöni ja toimia asiantuntijana aiheen parissa. Asiantuntijana toimiminen tuotti välillä hankaluutta, vaikka aihe on minulle tuttu, koska ympäristökasvatuksessa ihmisten välinpitämättömyys korostuu ja sen toteutus on pitkälti kiinni kanssa toimijoiden asenteesta.

Ympäristökasvatus aiheena on todella laaja ja siihen kuuluu erilaisia osa-alueita, joten aiheen rajaaminen oli todella hankalaa, jotta aihe ei leviäisi liian laajaksi kokonaisuudeksi. Yritin pitää aiheen suhteellisen suppeana ja pidin mielessä koko ajan nuorisotilatoimintaan soveltuvat toimintamallit, jottei aihe karkaisi liian laajaksi.

Oppaan harjoitteet tukevat mielestäni hyvin ympäristökasvatuksen teoriaa monessa suhteessa. Harjoitteisiin olen ottanut pohjaksi ympäristökasvatuksen peruseriaateen, jonka mukaan ympäristökasvatuksen juuret lähtevät aina syvältä henkilökohtaisten merkittävien kokemusten ympäriltä. Oppijan kannalta on tärkeää huomioida hänen sosiaaliset taidot ja yhteisöllinen osallistuminen, jotta oppiminen olisi mahdollisimman tehokasta. Mielestäni yksi tärkeimpiä asioita on asenteisiin vaikuttamien ja hyvien harjoitteiden avulla voidaan nuoret saada ajattelemaan asiaa syvällisemmin ja niiden avulla voidaan tehdä asioita yhdessä. Uskon, että harjoitteiden avulla kohde-ryhmät oppivat uutta tietoa ympäristöstä, oppivat ympäristössä ja alkavat toiminaan ympäristön puolesta. Harjoitteissakin olen pyrkinyt tuomaan esille ympäristössä oppimisen, joka pohjautuu kokemuksen kautta oppimiseen sekä toiminnallisuuteen. Oppiminen ympäristöstä tuottaa kokemuksen kautta saatua tietoa.

Mielestäni olen tuonut oppaassa esille ympäristön puolesta toimimisen, joka lisää ympäristötietoisuutta ja tuntemusta ympäristöstä. Toivon, että oppaan avulla voidaan luoda nuorisotaloille yhteisiä ekosääntöjä ja toimintamalleja, sekä kasvattaa asennetta ympäristömyönteisempään suuntaan. Harjoitteiden avulla voi auttaa selkiyttämään ja tunteitaan suhteessa ympäristöön ja aktivoida heitä osallistumaan ympäristön suojeluun ja parantamiseen. Oppaan harjoitteiden avulla voidaan mielestäni tuoda uudenlaisia näkemyksiä perinteiseen tilatoimintaan ja siirtyä niin sanotusti seinien sisältä myös liikkumaan luontoon ja tutustumaan lähiympäristöön. Nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin kunnan sisällä voidaan mielestäni tuoda uudenlaista näkökulmaa valokuvaamalla korjausta vaativia asioita ja ehdottaa niihin myös parannuskeinoja, tuoda esille sitä miten itse asian korjaisi.

Olen oppaassa keskittynyt toiminnallisiin harjoitteisiin, joiden tarkoituksena on laittaa ryhmät liikkumaan luonnossa, suunnittelemaan ekologisia ruokahankintoja ja lisäksi halusin laittaa oppaaseen muutamia vinkkejä, joita ohjaajat voivat itse jatkojalostaa. Harjoitteiden avulla voi saada nuorisotalon toimintaan lisää uudenlaista sisältöä ja toiminnallisuutta. Harjoitteet luovat oikein käytettynä mahdollisuuden kehittää yksilöä ja ryhmää ympäristöherkkyyteen sekä tietoisuuteen ja auttaa yksilöä ja ryhmiä hankkimaan taitoja tunnistaa ja ratkaista ympäristöongelmia. Joidenkin kohdalla harjoitteet voivat madaltaa luonnossa liikkumisen kynnystä sekä kannustaa ympäristöasioista huolehtimiseen myös kotona.

Osassa harjoitteista olen keskittynyt lähiympäristöön ja sen viihtyvyyden parantamiseen. Osallisuuden ja vaikuttamisen alueeseen kuuluu myös ympäristöstä huolehtiminen, joten vaikuttamismahdollisuudet voivat liittyä asuinalueisiin tai lähiympäristöön. Voidaan myös tarjota mahdollisuuksia sosiaalisille ryhmille aktiiviseen ja vastuulliseen työskentelyyn ympäristöongelmien ratkaisemiseksi.

Mielestäni sain luotua oppaasta sellaisen kuin siitä halusinkin. Opas antaa eväitä ja ohjeita ympäristökasvatusta suunnittelevalle ja toteuttavalle nuorisotyöntekijälle, joille se selkeästi on suunnattu. Oppaasta tuli selkeä ja helposti luettava ja siinä on runsaasti ideoita ympäristökasvatuksen toteuttamiseen eri-ikäisille. Joihinkin harjoitteisiin lisäsin vielä ikärajat, koska toimintojen toteuttaminen ei onnistu ihan pieniltä. Toki ideoita voi vapaasti soveltaa eri-ikäisille sopiviksi tarpeen mukaan.

Tuotteen tilaajalle annan oman oppaan käyttöön, ja he saavat päättää oppaan jatkajalostamisesta. Työn tilaaja voi halutessaan jakaa opasta muihin samankokoisiin kuntiin työkaluksi. Opasta on jo muutamat naapurikunnat ehtinyt kysyäkin, selvästi tuotteelle on ollut kysyntää myös muissa kunnissa.

Mielestäni kokonaisuudessa olen suoriutunut opinnäytetyön tekemisestä hyvin. Prosessi työn tekemisestä on ollut haastavaa ja antoisaa aikaa.

LÄHTEET

Cantell, Hannele. (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Haila, Yrjö. & Jokinen, Pekka. (toim.) 2001. Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, কেনen politiikka. Jyväskylä: Vastapaino.

Laininen, Erkki & Manninen, Laura & Tenhunen, Risto 2006. Näkökulmia kestäväan kehitykseen oppilaitoksissa. OKKA-säätiö. Viitattu 3.4.2011.

http://www.koulujaymparisto.fi/nakokulmia_kekeen.pdf

Lehto, Satu. (toim.) 2000. Paremman ympäristön käsikirja, keinoja vaikuttaa. Turku: Painosalama.

Limingan kunta, 2011. Limingan kunnan internetsivu. Viitattu 3.1.2011.

<http://www.liminka.fi/sivu/fi/>

Lind, Kimmo. (toim.) 2009. Mahdollisuuksien maailma. Näkökulmia yhteisöpedagogien (AMK) koulutukseen ja työhön. Sarja C. Oppimismateriaaleja 19/2009. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Loukola, Marja-Leena. 2007. Kestävän elämäntavan oppiminen. Kestävä kehitys opetukseen, arkikäytäntöihin ja toimintakulttuuriin. Helsinki: Yliopistopaino.

Meadows, Donella & Randers, Jorgen & Meadows, Dennis. (2005) Kasvunraajat 30 vuotta myöhemmin. Suomalainen laitostamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd. Tampere: Tammer-Paino.

Mäkivaara, Marjut & Sarviaho, Mari 1999. Kivi, paperi ja sakset. Ympäristö- ja taidekasvatusta yhteistoiminnallisoin keinoin. Helsinki: Kirjayhtymä.

Niinikangas, Liisa. (toim.) 2004. Kotipihasta maalimalle. Helsinki: BTJ kirjastopalvelu.

Nuorisolaki, 2006. Oikeusministeriö. Viitattu 12.2.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>.

Nykänen, Riitta & Kinnunen, Juha 1992. Taivaan merkit. Pienten lasten ympäristökasvatus. Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisu.

Rosenberg, Tove 1993. Pienestä pitäen. Ympäristökasvatus ja päivähoidon ekologinen arki. Jyväskylä. Gummerus.

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Ympäristöhallinto, 2010. Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelu. Viitattu 3.4.2011.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=266466>.

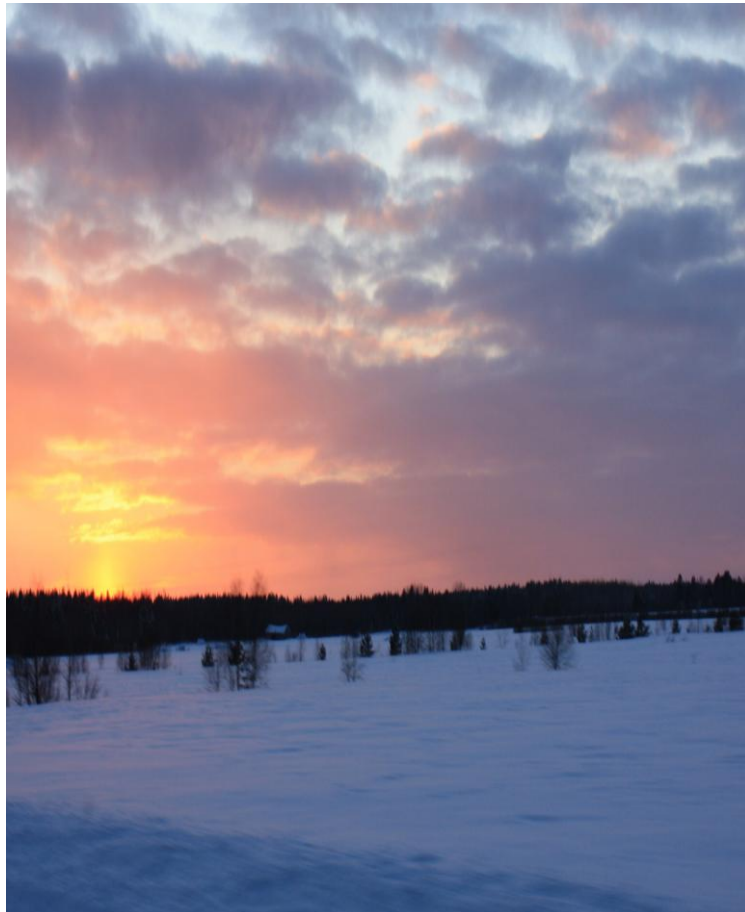
Wolff, Lili-Ann. 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa: Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. PS-kustannus, Jyväskylä.

Ympäristökeskus. Viitattu 15.4.2011

<http://blogs.helsinki.fi/ymparistokasvatus/keskeisiakasitteita/ymparistotietoisuus/>

TUTKIMUSMATKALLA

- Ympäristökasvatuksen menetelmäopas

Airiina Tenhovuori

Esipuhe

Tämä opas on tarkoitettu sinulle, joka työskentelet lasten ja nuorten parissa nuorisotiloilla, kerhoissa ja leireillä. Oppaan tarkoituksena on antaa neuvoja ja vinkkejä erilaisista ympäristökasvatuksen toiminnallisista menetelmistä, jotka voi toteuttaa melkein missä vain. Harjoitteet ovat helppoja ohjata ja niitä voi toteuttaa sisätiloissa tai ulkona. Opas on koottu erilaisista menetelmistä, harjoitteista ja toimintatavoista. Jokaisen harjoitteen kohdalla on kerrottu mitä välineitä tarvitaan, harjoitteen tarkoitus ja ohjeet toteutukseen. Oppaan harjoitteet ovat teemoittain, joista ohjaajan on helppo valita tarvitsemansa toiminto. Oppaan alussa on hieman teoriaa ympäristökasvatuksesta.

Opas on opinnäytetyötäni produkti. Yhteistyökumppanina tässä opinnäytetyöprosessissa on toiminut Limingan kunnan nuorisotoimi ja sen työntekijät.

Limingassa 12.4.2011

Airiina Tenhovuori

SISÄLLYS

YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TEORIAA.....	4
AISTIEN AVAUS	5
AISTIT AVOINNA.....	8
KOKKAILUA EKOLOGISESTI	9
POLKUPYÖRÄT KESÄKUNTOON.....	10
MOPOTON (AUTOTON) PÄIVÄ	11
KUVAN KAUNIS ASUINALUE	12
PIHATALKOOT	13
NUORISOTILAN EKOSÄÄNNÖT	14
ROMUSTA KORUKSI	15
EKOMUOTINÄYTÖS	16
TUUNAUSPAJA.....	17
TAPAHTUMA VINKIT	18
ASKARTELUVINKIT	19
PELI- JA LEIKKIVINKIT	29
LÄHTEET:.....	33

YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TEORIAA

Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys mielletään usein liian vaikeaksi asiaksi toteuttaa. Sitä ei myöskään tunneta kovin hyvin, vaikka asia onkin ajankohtainen ja siitä puhutaan paljon mediassa. Ympäristökasvatuksen tarkoituksena on tukea yksilön kasvua ympäristötietoisuuteen ja kestäväan elämäntapaan. Yksinkertaisimmillaan ympäristökasvatuksesta voidaan puhua liikkumisesta luonnossa, kierrättämisestä ja askartelemisesta luonnon- tai kierrätysmateriaaleista.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on saada aikaan kestäväan elämäntapaan sitoutuneita ja ympäristötietoisia kansalaisia. Tarkoituksena on tukea tulevaisuuden rakentamista ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestäville ratkaisuille. Lapsia ja nuoria tulee kasvattaa havaitsemaan omassa lähiympäristössään tapahtuvia muutoksia ja arvioimaan ympäristön laatua. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä tärkeämpää on kiinnittää erityisesti huomiota myönteisellä tavalla ympäristön kauneuteen, mielenkiintoisuuteen ja viihtyisyyteen. Tärkeää on kehittää lasten ympäristöherkkyyttään ottamalla käyttöön näkö-, haju-, kuulo-, maku- ja tuntoaistit. (Niinikangas 2004, 24 – 25.) Ympäristökasvatuksen tarkoitus on vahvistaa lasten luontosuhdetta, antaa valmiuksia elämänarvojen pohdintaan ja ohjata kestäväan elämäntapaan. (WWF).

Ympäristökasvatus vaatii hyvää suunnittelua. Ohjaajalta se vaatii innostunutta asennetta ja motivaatiota yhteisten asioiden hoitamisesta. On tärkeää, että toiminnassa otetaan huomioon se, mitä toiminnalla haetaan, mikä on sen tarkoitus ja miksi niin toimitaan. Ympäristökasvatuksen yksi tärkeimpiä elementtejä on ympäristö ja luonto, se vaatii osallistujalta herkkyyttä huomata erilaisia asioita ympäristöstä. Ympäristökasvatuksen tavoitteita voivat olla toiminnalla saavutetut kokemukset ja niiden vaikutuksesta ympäristösuhteen paraneminen. Parantaa omaa luontoriippuvuuden ymmärrystä ja vastuuta ympäristöstä. Opettaa kantamaan vastuuta ympäristöstä ja tekemään kestäväan kehityksen mukaisia valintoja. (4H-järjestön ympäristöohjelma 2007, 4.)

AISTIEN AVAUS

Aisteja avaavia harjoitteita, joiden tavoitteena on herkistää aisteja, lisätä ympäristöherkkyyttä, harjaannuttaa eri aistien käyttöä luonnossa liikkeessa, parantaa lajien tuntemusta.

Tarkoitus:

- Herkistää aisteja
- Ympäristöherkkyyden lisääminen

Välineet:

- pahvia ja sakset
- muutama filmipurkki tai suklaamunan yllätyspurkki
- valmiit kehykset jäätelö- tai askartelutikuista, luonnosta löytyvistä tikuista
- istuinalusta
- kamera tai piirustusvälineet

Kesto: 1,5 – 3 tuntia

Kohderyhmä: Kouluikäiset ja vanhemmat

Ohjeet:

Lähde ryhmän kanssa retkelle ja käyttäkää kaikkia aistejanne. Tehkää retki johonkin mielenkiintoiseen ja mieluisaan paikkaan, jossa suoritate kuusi tehtävää. Osan niistä voitte tehdä ryhmässä tai kaverin kanssa. Tehtävässä on tarkoitus käyttää jokaista aistiasi. Tehtävän päätteeksi refleктоikaa miltä tehtävä tuntui ja aukenivatko aistit.

Tehtävä 1: Maisema kehyksissä

Askartele ensin kehykset pahvista. Leikkaa pahviin noin 5cm x 7cm aukko. Saat noin 5 cm leveät kehykset. Aukon voi olla suorakaiteen muotoinen tai jokin muukin muoto käy.

Kulje ja katsele maisemaa kehysten läpi. Siirtämällä kehyksiä eri etäisyyksille, zoomaamalla näet asioita eri lailla. Kerro miltä maisema näyttää kehysten läpi? Huomaatko enemmän tai eritavalla asioita?

Tehtävä 2: Taulut

Etsi ensin maasta jokin kaunis kohta ja sen jälkeen kehystä se. Säilytä kohta sellaisenaan, älä lavasta kuvaa tai lisää siihen mitään siihen kuulumatonta. Aseta kauniin kohdan ympärille puukepit kehyksiksi maahan. Keksi taulullesi jokin nimi. Halutesasi, voit lisäksi valokuvata tai piirtää taulun. Taulun kehykset voi myös askarrella jäätelötikuista tai muista askartelutikuista liimaamalla tai luonnonkepeistä rautalangavulla tai narun avulla. Kun olet valmistanut yhden taulun, niin löydät ympäriltäsi loputtomasti uusia tauluja!

Tehtävä 3:

Tuoksucocktail

Ota mukaan hankkimasi pienet purkit, esimerkiksi filmipurkki tai suklaamunan yllätyspurkki käyvät hyvin. Kerää purkkiin kasveja ja muita luonnosta löytyviä asioita tuoksucocktailiksi. Kasveja kannattaa repiä pienemmiksi tai niiden pintaa voi kynnellä rikkoa, jotta tuoksu pääsee valloilleen. Samaan sekoitukseen voi laittaa niin montaa ainesta kuin haluat. Tee muutama erilainen tuoksu ja ihastele tuoksuasi. Jos olet retkellä kavereiden kanssa, voitte tehdä kaikki omat tuoksucocktailinne ja nauttia niistä yhdessä.

Tehtävä 4:

Ääniä läheltä ja kaukaa

Istu johonkin mukavaan paikkaan, sulje silmäsi ja kuuntele. Aloita kuuntelemalla ääniä, jotka kuuluvat mahdollisimman kaukaa – kuuluuko tien kohinaa, lentokoneita, kaukaista koiran haukuntaa? Ala sitten kuunnella ääniä lähempää metsästä, jossa olet – mitä kuuluu puista, eläimistä, tuulesta? Kuuntele sitten ääniä aivan läheltä – rapiseeko joku korvan juuressa? Suuntaa viimeiseksi huomiosi itseesi – kuuluuko sinusta ääniä? Tehkää tämä tehtävä yksin omassa rauhallisessa paikassa.

Tehtävä 5:

Tuntoaisti käyttöön

Voit pysyä samassa paikassa, jossa kuuntelit konserttia, tai valita uuden paikan.

Sulje silmäsi ja tunnustele käsilläsi ympäristöäsi. Miltä asiat tuntuvat? Miltä tuntuu lehti, kivi, keppi, puunrunko? Ryhmän jäsenet voivat pareittain kokeilla puusokkoa.

Parista toinen on sokko ja laittaa silmät kiinni. Näkevä pari kuljettaa sokon puun luo, ja sokko tunnustelee puuta jonkin aikaa. Näkevä kuljettaa sokon takaisin lähtöpaikkaan. Sokkona ollut yrittää löytää tunnustelemansa puun uudestaan, nyt silmät auki.

Tehtävä 6:

Makujen maailma

Luonnosta löytyy monenlaista maisteltavaa ja syötävää. Maistellessa on kuitenkin tiedettävä, mitä suuhunsa laittaa. Kaikki luonnonantimetkaan eivät kelpaa syötäviksi. Keväällä voit löytää maistiaisiksi ketunleipiä, kuusenkerkkiä, tuoreita koivunlehtiä tai mustikan kukkia. Kesällä kypsyvät marjat. Etsi nyt jotakin maisteltavaa ja nauti.

(Luontoliitto.)

AISTIT AVOINNA

Tavoitteet:

- Herkistää aisteja
- Ympäristöherkkyyden lisääminen
- Luottamuksen lisääminen itseensä ja toisiin

Välineet:

- Sokkoliinat, narua, rastimerkit ja –ohjeet rasteille sekä rastitarvikkeet

Kesto: 1,5 -2 tuntia

Kohderyhmä: kouluikäiset ja vanhemmat

Ohjeet: Pihalle tai lähimetsään asetetaan naru aistipoluksi. Osallistujat lähtevät polulle silmät sidottuina seuraten narua, joka kulkee eri korkeuksilla välillä maata viistään ja välillä osallistujat joutuvat kurottautumaan. Tehtävänä on seurata narua ja löytää rastit. Rastit voivat olla pieniä paaluja. Osallistujan tehtävänä on suorittaa annettu tehtävä.

Ensimmäisillä rasteilla on tarkoitus tunnistaa näytteitä tunnustelemalla, maistamalla ja haistamalla. Sokoilla on oltava avustaja, joka antaa ohjeet ja kirjaa tulokset muistiin.

Viimeisille rasteille kokoonnutaan yhdessä suorittamaan tehtävä.

Rastilla 1 näyte voi olla esimerkiksi kivi, kaarnaa, sammalta, hiekkaa, vettä

Rastilla 2 näyte voi olla esim. kuusen tai männyn käpy, pihlajan lehti, kuusen havu

Rastilla 3 marjojen tai luonnon yrttien tunnistaminen tuoksun perusteella

Rastilla 4 purkitettujen luonnon materiaalien tunnistaminen tuoksun perusteella

Rastilla 5 äänien havainnoiminen ja kirjaaminen 5 min ajan sokkoliina poistettuna

Rastilla 6 savesta muovillaan tuntemuksia kuvaava esine

Huomioitava toteutuksessa:

- Putoamisen ja kolhujen vaaraa polulla ei ole
- Osallistujille kerrotaan sokkona liikkumisen turvallisuudesta, tunnustelemalla jaloin ja käsin ja hitaasti liikkumalla.
- Sovitaan hätä merkki ennen polulle lähtöä
- Muistetaan varmistaa allergiat, siitepöly, kasvit, ruoka-aineet.

KOKKAILUA EKOLOGISESTI

Tavoitteet:

Opettaa nuoria suunnittelemaan hankintansa etukäteen, opettaa tekemään ekologisia valintoja ja ymmärtämään tekemiensä valintojen ympäristövaikutukset. Opettaa tekemään eettisiä valintoja ruokakaupassa.

Tarvikkeet: keittiö ja ruuanvalmistamiseen välineet, ruoan raaka-aineet

Kesto: 2-5 tuntia

Ohjeet: Perehdytä tai anna nuorten itse perehtyä ekologinen ruoka, ekologinen jalanjälki, lähi- ja luomuruoka, eettinen kuluttaminen ja jätteiden lajittelu aiheisiin. Nuoret toimivat neljän hengen ryhmissä. Ryhmien käyttöön annetaan sama summa rahaa, jolla heidän on suunniteltava ja valmistettava ateria. Tehtävän aikana on suunniteltava, hankittava ja valmistettava ruoka sekä huolehtia jätteiden käsittelystä.

POLKUPYÖRÄT KESÄKUNTOON

Tavoitteet: Opettaa ja oppia huolehtimaan omasta pyörästä, opettaa vaihtoehtoisia liikkumista luonnossa, tukea liikenne- ja liikuntakasvatusta sekä sosiaalista yhdessä tekemistä.

Tarvikkeet: Omat polkupyörät ja kypärät, erilaisia työkaluja, pumppu, ketjurasvaa, ämpäri, pesusieniä. Ota mukaan retkievää, retkitarvikkeet, juotavaa, tulitikut nuotiontekoa varten ja sään mukainen varustus.

Kesto: Huolto 1 tunti, retki 2-4 tuntia

Kohderyhmä: 13-vuotiaat ja vanhemmat

Ohjeet: Osallistujat tulevat polkupyörillä nuorisotalolle, jossa huolletaan pyörät. Huollon jälkeen valmistetaan eväät, suunnitellaan retken reitti ja kerrataan liikennesäännöt. Reitti suunnitellaan siten, että siinä kiinnitetään erityistä huomiota liikenneturvallisuuteen, reitti voi sisältää erilaisia tieosuksia (isoja ja pieniä päällystettyjä teitä, päällystämättömiä teitä sekä rauhallisen paikan retkieväiden syöntiin).

MOPOTON (AUTOTON) PÄIVÄ

Tavoitteet: Herättää keskustelua ja ajatuksia ympäristön saastumisesta ja ilmaston muutoksesta, tehdään yhdessä jotain konkreettista ympäristön suojelemiseksi, vaikuttaa nuorten asenteisiin ja valintoihin.

Kesto: 2 päivä

Kohderyhmä: yli 15-vuotiaat ja yli 18-vuotiaat

Ohjeet: Järjestetään päivä, jonka tarkoituksena on minimoida moottoriajoneuvojen käyttöä, mielellään olla käyttämättä kokonaan kyseisenä päivänä. Tarkoituksena vaikuttaa ilmastonmuutokseen. Päivän teema tehdään tutuksi edellisenä päivänä julisteiden ja lentolehtisten avulla koulussa ja nuorisotiloilla. Keskustellaan ja arvioidaan konkreettisten valintojen vaikutuksia ilmastonmuutokseen.

KUVAN KAUNIS ASUINALUE

Tavoitteet: Tutustuttaa nuoret omaan lähiympäristöön. Saada heidät kiinnostumaan oman asuinalueen viihtyvyyden parantamisesta.

Tarvikkeet: kamerat, valokuvien teettäminen, pahvikehykset kuville, siimaa tai sini-tarraa kuvien esille asettamista varten

Kesto: Kohteiden kuvaamiselle aikaa yksi viikko, jonka jälkeen kuvat teetetään valokuviksi. Kuvien asettelu näytteille 2 tuntia.

Kohderyhmä: yli 10-vuotiaat, nuoremmat yhdessä aikuisen kanssa.

Ohjeet: Kuvatkaa paikkoja asuinalueelta, jotka haluaisit säilyttää sellaisenaan kuin se on nyt. Teettäkää kuvat vakokuviksi ja asettakaa niistä näyttely nuorisotilaan tai esimerkiksi kirjastoon. Tehdään kuvakollaaseja säilytettävistä paikoista.

Etsikää ja kuvatkaa paikkoja lähiympäristöstä joihin haluaisitte parannuksia, jotka ovat korjausta vailla tai muuten eivät miellytä tai sovellu maisemaan. Asettele kuvat kartongille näyttävästi ja tehkää kuvista näyttely nuorisotalolle, kunnantalolle tai kirjastoon. Kuvista voi tehdä kuvakollaaseja jotka voidaan luovuttaa kunnan päättäjille ja muille vaikuttajaryhmille.

PIHATALKOOT

Tavoitteet: Opettaa huolehtimaan yhteisistä alueista yhdessä, kasvattaa nuoria vastuullisuuteen ja parantaa pihapiirin viihtyvyyttä.

Tarvikkeet:

- Haravat
- Harjat
- Lapiot
- Roskapussit
- Kesäkukat, multaa ja ruukut
- Makkarat ja mehua

Kesto: 2 - 3 tuntia

Kohderyhmä: kaikenikäiset

Ohjeet: Järjestetään keväällä lumien sulettua nuorisotilan kävijöiden kanssa yhteiset pihatalkoot, jossa nuorisotilan pihapiiri siistitään kesäkuuntoon. Jaetaan osallistujille siivousalueet. Talkoiden aikana siivotaan pihapiiri, kerätään lumen alta paljastuneet roskat ja haravoidaan syksyn jäljiltä lehdet. Istutetaan kesäkukkia koristeeksi. Pidetään yhteisten alueiden siisteydestä yhdessä huolta. Talkoiden päätteeksi voidaan grillata makkarat.

Syksyllä: voidaan järjestää toiset pihatalkoot, jolloin haravoidaan puista pudonneet lehdet ja laitetaan piha talvikuntoon.

Selvitä jätteiden sijoituspaikat, mihin kunnassa viedään puutarhajätteet, muut roskat jäteastioihin.

NUORISOTILAN EKOSÄÄNNÖT

Tavoitteet: Lisätä nuorten ympäristötietoisuutta, perehdyttää ympäristöasioiden arkipäiväisiin käytäntöihin, laatia nuorisotilalle ekosäännöt ja ympäristöasioiden ohjeistus

Kesto: 3 - 6 kertaa noin 1,5 tuntia kerrallaan, asiantuntia vierailut / opintokäynnit

Kohderyhmä: yli 13-vuotiaat

Ohjeet: Ohjaaja esittelee nuorille aiheen ja kertoo, että tarkoituksena on laatia ekosäännöt nuorisotilalle. Säännöt opastavat kävijöitä oikeanlaisiin valintoihin ja käytäntöihin ympäristöasioissa.

Ohjaaja kertoo käytössä olevat ohjeet ja säännöt, jotka toimivat lähtötasona ekosääntöjen suunnittelulle.

Palautetaan mieliin ympäristöasioiden tärkeyttä ja sen eri osa-alueet esim. kierrätys, lajittelu, vedensäästö, energiansäästö, (rakennettu lähiympäristö) ympäristö, (sosiaalinen ympäristö (toisten huomioiminen), hankinnat.

Nuoret jaetaan ryhmiin, joissa he hakevat tietoa ekosääntöjen tekoa varten.

Tietoja voidaan hankkia internetin kautta tai opintokäynneillä, muutamia lähteitä: ympäristökeskukset, kunnan ympäristötoimi, jäteasemat, kierrätyskeskukset, järjestöt (4H, Martat).

Asiantuntijoita voidaan kutsua kertomaan nuorille kierrätyksestä, hyvistä ympäristökäytännöistä ja kestävän kehityksen valinnoista.

Tiedonhankinnan jälkeen kerätään kaikki yhteen ja suunnitellaan lopullinen sisältö ekosäännöistä. Säännöt kirjoitetaan ja asetetaan seinälle tauluksi. Tärkeää tehdä säännöistä selkeät ja helppolukuiset, voidaan selkeyttää ja havainnollistaa kuvilla.

Otetaan säännöt käyttöön, seurataan ja ohjataan kävijöitä niiden toteutuksessa.

Tuodaan ohjeet kaikkien tilankäyttäjien tietoon.

ROMUSTA KORUKSI

Tavoitteet: Opettaa kierrättämään tavaroita, vähentämään kulutusta ja opettaa korjaamaan rikkoutuneita tavaroita.

Tarvikkeet:

Erilaisia käytettyjä esineitä, koruhelmiä, nappeja, pieniä tavaroita, kuten noppia, suklaamunan yllätyksiä, barbin kenkiä yms.

Työkaluja, pihtejä, rautalankaa, korulukkoja, korvakorukoukkuja, kuumaliimapuikkoja ja liimapistooli.

Kesto: 2 tuntia

Kohderyhmä: yli 10-vuotiaat

Ohjeet: Valmista vanhoista tavaroista, krääsästä uusia koruja. Käytä mielikuvitusta. Kiinnitä pihtejä ja rautalankaa apuna käyttäen barbin kengät korvakorukoukkuihin. Korvakorukoukut on ostettava uutena hygieniasyistä.

EKOMUOTINÄYTÖS

Tavoite: kehittää nuoren kädentaitoja, mielikuvitusta, luovuutta ja esteettistä silmää, edistää kierrätysmateriaalien käyttöä.

Tarvikkeet:

- vanhoja vaatteita kirpputorilta tai omia käytöstä poistuneita vaatteita
- vanhoja nappeja
- kenkiä, laukkuja vöitä yms.
- sakset, neuloja, lankoja
- ompelukoneita
- kangasliima ja kangasvärejä

Kohderyhmä: 13 – 17-vuotiaat

Kesto: Vaatteiden tuunaus useita tunteja/kertoja, muotinäytös 1 tunti.

Ohjeet: Jokainen voi suunnitella itse miten haluaa vaatteitaan tuunata. Tarkoitus on entrata vanhoja ja käytettyjä vaatteita, asusteita, somisteita, kenkiä ja tehdä vanhasta uutta. Vaatteita voi koristella esim. napeilla, paikoilla yms. Eri vaatekappaleita yhdistelemällä voi saada aikaan kokonaan uudenlaisen asusteen.

Kun jokaisella on jokin uusi luomus, niin sen jälkeen muotinäytös, jossa esitellään jokaisen tekeleet.

TUUNAUSPAJA

Tavoitteet: edistää nuorten taloudellista ja kestäväää elämäntapaa, hillitä kulutus-käyttäytymistä ja vähentää jätteiden määrää uusia keinoja käyttäen.

Tarvikkeet: kankaita, värejä, työkaluja, sakset, neuloja, lankoja, ompelukoneita, ohjeita tuunaukseen, nappeja.

Kesto: 1,5-2 tuntia kerta / kerran viikossa

Kohderyhmä: 13 – 17-vuotiaat

Ohjeet: Tuunauspajalla nuoret valmistavat tavaroita ensisijaisesti kierrätysmateriaaleista. Rahaa ei tarvitse käyttää. Tavarosta voidaan tehdä vaihtokauppaa, eli se joka käyttää jotain jättää jotain muuta tilalle. Pidetään kirjaa tuoduista ja viedyistä tavaroista, seuraamisen helpottamiseksi.

Tuunauspaja jakaa tietoa myös ympäristöasioista, kestävästä kuluttamisesta sekä siellä voidaan järjestää tehtyjen tuotteiden näyttelyjä. Jatkotuotteena voidaan tehdä ohjeita tuunatuista tavaroista helpottamaan muiden tekemistä.

Tarvitset vain hieman luovuutta. Muista huolehtia käyttökelvottomien tavaroiden oikeasta jätteiden lajittelusta.

TAPAHTUMA VINKIT

Järjestetään erilaisia tapahtumia ja tempauksia, yhdessä järjestöjen, yhdistysten ja seurojen kanssa.

- Tavaravaihto päivät, päivä jonka aikana jokainen voi tuoda jonkin esineen tavarat, joka on jäänyt tarpeettomaksi ja ottaa tilalle sellaisen tavarat jota tarvitsee. Kierrätetään tavaroita ja vähennetään kulutusta.
- Kirpputori tarjotaan mahdollisuus päästä eroon tarpeettomasta tavarasta. Nuoret voivat toimia järjestäjänä ja kerätä rahaa nimellisellä pöytävuokralla luokkaretkeä varten.
- Teemapäivät esimerkiksi mopoton / autoton päivä, vähennetään ilmansaastumista ja jätetään moottoriajoneuvot kotiin.
- Älä osta mitään päivä, vähennetään kulutusta, pärjätään me vähemmälläkin tavaramäärällä.
- Energiansäästöviikko, vähennetään energiankulutusta, pohditaan omia toimintatapoja ja keinoja vähentää energiankulutusta.

ASKARTELUVINKIT

- Pieniä lahjoja

Kohokuviollinen valokuvakehys

Tarvikkeet:

- kartonkia (esim. muropaketti)
- liimaa (mielellään juoksevaa, esim. Erikeeper)
- ohutta narua
- metallifoliota
- viivoitin
- kynä

Valmistus:

Valitse kehystettävä valokuva tai lehdestä leikattu kuva. Pane se kartongille ja piirrä viivoitinta käyttäen kувalle kehys. Kehyksen on hyvä olla joka suuntaan muutaman sentin suurempi kuin kuva. Leikkaa kehys irti. Tee pahvi keskelle valo-, leikekuvaa hieman pienempi aukko.

Kohokuviot syntyvät narun avulla, joka näkyy folion läpi. Kuviot piirretään ensin kehykseen jonka jälkeen ne päällystetään narulla. Huomioi, että kuviot eivät voi olla kovin yksityiskohtaisia, koska ne pitää voida taivuttaa näkyviin narulla. Esimerkiksi voit piirtää erilaisia kiemuroita tai kirjaimia. Sivele piirtämiisi kohtiin liimaa ja asettele päälle narunpätkiä. Odota liiman kuivumista, että narunpätkät tarttuvat kunnolla. Päällystettyäsi kaikki kuviot narulla, levitä liimaa koko kehyksen etupuolelle. Sivele siis sekä kartongin etupuoli että narut liimalla. Laita hiukan kehystä isompi foliopala etupuolen päälle, niin että se liimautuu kartonkiin kiinni. Painele kuviot varovasti esiin liimatessa foliota. Leikkaa valokuva-aukon kohdalta jokaisesta kulmasta viisto leikkaus kohti valokuva-aukon keskikohtaa. Kun leikkaat kulmista kohti keskustaa, muodostuu X:n muotoinen leikkaus. Sinun ei tarvitse tällöin leikata aukon reunojen läheltä, jolloin jälki on siisti. Taita folion aukon keskellä olevat palat kehyksen taakse. Taita folion ulkoreunat kehyksen taakse ja liimaa.

- Paperimassasta tehty peili tai jääkaappimagneetti

Tarvikkeet:

- Revittyjä paperinpalasia, esim. munakennoja tai tavallista silputtua toimistopaperia, pakkausten silkki- yms. paperit. (HUOM! Värillisestä toimistopaperista saa valmiiksi värillisen massan.)
- Vettä
- Juoksevaa liimaa (Esim. Erikeeper, lisää massan muovailtavuutta)
- Karamelliväriä massan värjäämiseen
- Tarpeeksi suuri kattila ja keittomahdollisuus
- Tehosekoitin, sauvasekoitin tai porakone ja maalinsekoitin, pienten määrien hienontamiseen riittävät toki omat kädet tai vaikka haarukka.
- Peilin palanen (esim. rikkoutunut peili)
- magneettinappeja (saatavilla askartelukaupoista)

Ohjeet: Silppua paperi pieniksi paloiksi ja laita ne kattilaan. Jos käytät silppurilla silputtua paperia, säästyt repimiseltä. Lisää sen verran vettä, että silppu peittyy. Keitä seosta miedolla lämmöllä liedellä vähintään 20 minuuttia, mutta seosta voi keittää jopa kolmisen tuntia. Vaihtoehtoisesti voit jättää paperimassan likoamaan yön yli jolloin saat siitä pehmeää keittämättä.

Lisää vettä ja sekoita. Vettä saa hienonnettaessa olla runsaasti niin, että työ sujuu hyvin ja koneita rasittamatta. Sekoita, kunnes paperimassa muuttuu mössöksi. Poista liika vesi. Voit siivilöidä massan sihdin läpi. Muista, että vedessä oleva hienon hieno paperi tukkii helposti viemärin. Koeta suodattaa kuidut mahdollisimman tarkoin talteen. Kaada vesi vaikka hauraan keittiöpyyhkeen tai sideharsovaipan läpi ennen viemäriin laskemista. Näinkin talteen saadut kuidut kannattaa palauttaa takaisin massaan, koska ne ovat erityisen hyvää raaka-ainetta.

Lisää seokseen tilkka liimaa. Liima kannattaa lisätä varovasti ruokalusikallinen kerrallaan. Vaivaa seosta kuin pullataikinaa, kunnes se muuttuu kiinteäksi ja pinta liisteristä liukkaaksi. Vaivaamisen alussa paperimassa on murumaista, mutta se muuttuu muovailuvahamaiseksi. Paperimassan väri riippuu käytetyn materiaalin väristä. Paperimassaa voi värjätä esimerkiksi kangas- tai karamelliväreillä. Pigmenttivärit ovat riittoisia, joten käytä niitä varoen. Jos paperimassa on valmiiksi värjätty, ei valmiita tuotteita enää tarvitse maalata. Sekoita väriä massaan, kunnes saat haluamasi värisävy. Huomaa, että kuivuneessa työssä väri on vaaleampi.

Muovaile paperimassasta haluamasi koriste-esine. Kun paperimassasta valmistettu työ on kuivunut ainakin vuorokauden ajan, voidaan se maalata peiteväreillä halutun väriseksi.

- Peili

Ohjeet: Paperimassakehyksisen peilin saat upottamalla paperimassaan koristeeksi peilin palasen. Peilin ei kannata olla kovin iso, että se on helppo valmistaa. Peilin takapuoli päällystetään kokonaan paperimassalla ja etupuolelle tehdään joka puolelta saman levyiset kehykset. Peilin reunat eivät saa näkyä, vaan ne peitetään massalla tasaisesti. Kehyksiin saa persoonallista ilmettä esimerkiksi auringon säteiden muotoisilla sakaroilla, jotka muotoillaan peilin ulkopuolelle jatkamalla kehystä peilistä pois päin. Peilin ripustamista varten voit upottaa peilin yläreunaan U-lenkin mallisen metallilangan palan työn ollessa vielä märkä. Vastaavasti voit upottaa massaan myös muita koriste-esineitä kuin peilin paloja, kuten esimerkiksi helmiä.

- Jääkaappimagneetti

Ohjeet: Muotoile haluamasi koriste-esine kuten esimerkiksi sydän tai kukka. Työn tulee olla melko pieni, että magneetti jaksaa kannatella työtä. Jätä työn takapuolelle noin 20 sentin kolikon kokoinen tasainen pinta. Odota työn kuivumista. Liimaa magneetti paperimassatyön sileään kohtaan työn taakse kiinni.

- Äitienpäivän paperimassakukka

Tarvikkeet:

- Omenakennoja (tai pakkauskartonkia)
- Munakennoja
- Paperimassaa (ks. paperimassan ohje yllä)
- keppejä/tikkuja/bambuverhon osia varsiksi
- Paperinarua tai muuta sopivaa lehtimateriaalia, kuten rypistettyä kahta puolta vesivärein maalattua konttoripaperia

- Narua tai mitä tahansa, mistä saa sopivia hapsuja heteiksi
- Liimaa

Ohjeet: Tee paperimassaa edellä mainittujen ohjeiden mukaan. Kukka valmistetaan kahdesta osasta: terälehtiosasta ja kukan keskustasta. Leikkaa omenakennosta kukka siten, että kukan terälehdet nousevat ylöspäin omenakennon muodon mukaan. Leikkaa siis kerralla omenakennosta koko kukka, äläkä yhtä terälehteä kerrallaan. Leikkaa munakennosta kukan pyöreä keskiö, joka myös nousee kennon muodon mukaan vähän ylöspäin. Liimaa kukan keskiö paikalleen. Keskiö on helpompi valmistaa siten, että munakennosta leveä puoli on alaspäin. Lehdet valmistetaan paperinarusta tai rypistetyistä toimistopaperista leikkaamalla niistä sopivankokoiset pätkät. Kukan varren voi joko maalata vihreäksi tai päällystää vihreällä paperilla tai kangasteipillä. Jos teippaa tai päällystää varren, kannattaa asettaa lehdet paikalleen samalla kun kierittää teippiä/paperia varren ympäri jättämällä lehtien tyvet kiertetyn teipin tai paperin alle. Myös varren päät on hyvä päällystää tai maalata. Pienempien lasten on helpompi maalata varret. Kun keppi on valmis, kasta sen pää liimaan ja työnnä se omenakennosta läpi. Päällystä koko kukkaosa värjättyllä paperimassalla. Koska paperimassassa on liisteriä seassa, kiinnittyy se kukan pintaan. Tee kukan heteet ohuesta (paperi)narusta tai mistä tahansa hapsuista. Langanpätkiä voi etukäteen tärkätä kastamalla niitä liimavesi-seokseen, jolloin ne pysyvät kauniisti pystyssä. Keskiön pohjaan tai laidoille voi heteiden asemasta liimata jotakin hauskanäköisiä yksityiskohtia kuten rypisteltyä silkkipaperisilppua. Paperimassakukka kuivuu noin vuorokaudessa.'

- Vinyylikulho

Tarvikkeet:

- Vinyylilevy
- Kattila tai muu uunin kestävä astia
- Uuni
- Uunipelti
- Uunikintaat

Kohderyhmä: yli 13-vuotiaat

Ohjeet:

1. Laita uuni 100 - 125 asteeseen. Aseta kattila uuniin väärinpäin ja laita levy se päälle, niin että levyn keskikohta on purkin pohjaa vasten. Katso myös että levy olisi mahdollisimman keskellä purkkia.
2. Pidä vinyylilevyä uunissa noin. 2-3 minuuttia. Kun levy pehmenee ja laskeutuu kattilaa vasten, niin anna levyn olla vielä vähän aikaa uunissa. Muista tarkkailla tilannetta koko ajan.
3. Uunissa ottaessa kulhoa voi muotoilla nopeasti suojahanskat kädessä.
4. Levyn keskustan voi halutessaan maalata.
5. Muista tuuletus!

- Pääsiäisen rairuohopurkki

Tarvitset:

- Maitotölkin
- Kreppipaperia tai vihreää kopiopaperia
- Murolaatikon
- Tusseja
- Liimaa
- Sakset
- Kangasta

Kohderyhmä: 6-12-vuotiaat

Ohjeet: Aseta maitotölkki vaakatasoon pitkä sivu pöytää vasten. Leikkaa yksi pitkis- tä sivuista auki, jolloin saat itsellesi kapean istutusruukun. Päälyystä maitotölkki vih- reällä kreppipaperilla, joka ulottuu yli purkin yläreunan. Leikkaa reunan ylittävään osaan hapsuja.

Leikkaa murolaatikosta reunat irti toisistaan, jolloin saat käyttöösi kartonkilevyä pii- rustusta varten. Piirrä käyttöön saadun kartongin harmaalla puolelle kaksi isoa noin 20 sentin korkuista pupua ja leikkaa ne irti ääriviivojaan pitkin. Liimaa puput maito- purkin yhdelle pitkälle reunalle vierekkäin ja piirrä pupuille kasvot. Puput ovat siis pystyssä, kun maitopurkki on kallellaan aukko ylöspäin. Pupujen päät tulevat maito- tölkin laidan yli. Leikkaa kankaasta kaksi 15 x 3 sentin kokoista kangassuikaletta ja sido ne pupujen kaulan ympäri kaulahuiveiksi. Täytä maitopurkki mullalla ja kylvä siihen rairuohon siemeniä.

- Lautasliinarenkaat vessapaperirullista

Tarvitset:

- Sakset
- Maitoliimaa, eli PVA-liimaa
- Vessapaperirullan
- Vettä
- Astian
- Sanomalehtipaperia tai kangasta päällystysmateriaaliksi
- Ehkä kartonkia
- Värejä
- Mitä tahansa koristeeksi sopivaa, jos niin haluat

Ohjeet: Leikkaa vessapaperirullasta kapeita noin kaksi senttiä leveitä renkaita. Leikkuureunan ei tarvitse olla kovin tasainen, eikä renkaan täysin pyöreä, koska muotoa voi hioa myöhemmässä vaiheessa.

Sekoita liimaa ja vettä kulhossa. Renkaat voi päällystää joko paperilla tai kankaalla. Revi päällystysmateriaali (kangas tai paperi) kapeiksi suikaleiksi. Upota suikaleet reilusti liimavesiastiaan. Kiedo suikaleita vessapaperirullarenkaan ympärille siten, että rengas peittyy kauttaaltaan. Oio renkaan muoto ja jätä se kuivumaan. Kuivuneen renkaan voi koristella monella eri tavalla: esimerkiksi renkaaseen voi maalata erilaisia kuvioita ja liimata tai ommella siihen kartongista leikattuja koristeita sekä kääriä sen ympärille kimaltelevia lankoja.

- Tuulikello kierrätysmateriaalista

Tarvitset:

- Hyvin ohutta metallilankaa ja siimaa
- Vanhoja metallisia, pyöreitä raastinrautalevyjä (vanhojen porkkanan raastimien osia saatavilla usein esim. kierrätyskeskukselta) tai vanhoja keittiövätkaimia tai muita metalli esineitä

- Joutavia lusikoita, haarukoita tai metallihenkareita
- Lasihelmiä, lasinpaloja tai peilinpaloja
- Lasimaaleja ja hiekkapaperia mikäli työssä käytetään lasinpaloja
- Pihdit

Kohderyhmä: 12 - 15-vuotiaat

Ohjeet: Tee metallisesta raastinrautalevystä tai vanhasta käsivatkaimen tai-kinakoukusta tuulikellon kasassa pitävä osa. Raastinrautalevyyn asetellaan siimalla kiinni eri kohtiin levyä roikkumaan esineitä. Vatkain pidetään vatkainosa alaspäin ja kiinnitellään siihen siimalla esineitä, tasaisesti eri puolille vatkainta. Kiinnitä raastinrautalevyyn tai vatkaimen metallilangan tai siiman avulla metallisia lusikoita, haarukoita tai metallihenkarista leikattuja eripituisia pätkiä hiukan eri korkeuksille siten, että ne voivat tuulella heiluessaan osua toisiinsa. Saat kiinnitettyä siiman/metallilangan henkarista leikattuun metallinpätkään taivuttamalla metallin toiseen päähän pienen lenkin, johon pujotat kiinnitysmateriaalin. Jos haluat lisää välikettä, kiedo metallilankaa tukevasti myös muutaman lasinsirpaleen/peilin ympärille ja ripustele sirpaleita ruokailuvälineiden sekaan. Mikäli käytät tuulikellossasi lasinpaloja, hio lasinpalojen reunat hiekkapaperilla. Maalaa lasinpalat lasimaaleilla haluamasi värisiksi. Anna lasimaalin kuivua. Muista varmistaa, että käyttämäsi lasimaali on vedenkestävää. Halutessasi voit pujotella siimaan/ metallilankaan helmiä koristeiksi tai taivuttaa metallilangan kierteiseksi pyörittämällä sen esimerkiksi kynänvarren ympärille. Poista kynä taivutettuasi lankaa. Kiinnitä lopuksi tuulikelloon ripustuslenkki siimalla tai metallilangalla.

- Jouluinen neulahuovutus

Neulahuovutuksessa villan kuidut saadaan kiinnittymään toisiinsa kiinni huovutusneulalla pistelemällä. Neulahuovutuksessa käytettävä neula on erityisesti neulahuovutukseen tarkoitettu. Huovutusneuloja voi ostaa askartelu- ja käsityötarvikeliikkeistä. Huovutusneulan kärkiosassa on pieniä väkäsiä, jotka villaa pisteltäessä vetävät villan kuituja niin, että ne takertuvat toisiinsa eli huopuvat. Neulahuovutuksen avulla voit tehdä tarkkaa ja yksityiskohtaista työtä sekä kolmiulotteisia hahmoja.

- Neulahuovutus

Tarvikkeet:

- Huovutettavaa villaa
- Huovutusneula
- Superlonia huovutusalustaksi

1. Muotoile villatuppo kädessäsi haluamaasi muotoon.
2. Aseta villatuppo superlonin päälle ja aloita pistelemällä villan pintaa sieltä täältä huovutusneulalla.
3. Pistele villaa tasaisesti joka puolelta siten, että neula menee koko työn läpi. Jatka villapinnan pistelyä, kunnes se on mielestäsi tarpeeksi huopunut.

- Hahmon huovuttaminen

Huovutusneulan avulla voit helposti huovuttaa esimerkiksi erilaisia eläinhahmoja. Hahmon huovuttaminen on helppoa sillä villaa voi lisätä tarpeen mukaan huovutettuun työhön, vaikka se olisikin jo tiiviiksi huovutettu.

1. Hahmon huovuttaminen kannattaa aloittaa huovuttamalla ensin keskivartalo. Muotoile ensin villatuposta suurin piirtein haluamasi keskivartalon muoto. Huomioi, että villa kutistuu huopuessaan noin kolmanneksen. Pistele villaa joka puolelta huovutusneulan avulla. Käytä superlonin palasta alustana. Huovan tiiviys riippuu neulalla pistelyn määrästä. Mitä enemmän villaa huovutusneulalla pistellään, sitä tiiviimpi huovutetun työn pinnasta tulee. Jatka villan pistelyä kunnes se on riittävästi huopunut.
2. Hahmon ulokkeet, kuten kädet, jalat ja korvat kannattaa huovuttaa erikseen superlon levyn päällä. Huovuta uloke muuten valmiiksi keskivartalon tapaan, mutta jätä sen kiinnittämiskohtaan hieman huovuttamatonta villaa. Valmis uloke kiinnitetään hahmon vartaloon neulalla pistelemällä. Ohuissa ulokkeissa voi käyttää tukena ulokkeen sisällä metallilankaa.

3. Viimeiseksi lisää neulalla huovuttamalla esimerkiksi raidat ja muut yksityiskohdat erivärisestä villasta. Ompele lopuksi silmät ja vastaavat pienet yksityiskohdat kiinni hahmoon.

- Tonttu

Tarvikkeet:

- tyhjän lääkepurkin tai vessapaperirullan
- punaista kangasta (tonttuhatun valmistamiseen sekä vessapaperirullan/ lääkepurkin ympäröimiseen), kangaspala kaulahuiviksi, valkoinen n. 15 x 15 cm pala kangasta päähän
- villalankaa hiuksiksi
- superlonpatjan pala pääksi tai kangastilkkuja noin nyrkillinen
- tusseja
- liimaa
- sakset
- kulkunen tai helmi tontun myssyn päähän
- lankaa ja neula (vain jos kiinnität kulkusen)

Ohjeet:

Leikkaa punaisesta kankaasta sopiva pala purkin tai vessapaperirullan ympärille siten, että koko pinta peittyy. Tästä tulee tontun vartalo. Mikäli käytät lääkepurkkia, sido purkin kaulan ympärille väljästi jäävä kangaspala kangassuikaleesta tehdyllä kaulahuivilla kiinni. Liimaa kangas purkin tai rullan ympärille. Leikkaa superlonista tontulle pää ja kääri sen ympärille valkea kangaspala. Työnnä kangaspalan päät purkin tai rullan toisesta päästä sisään siten, että pää pysyy tukevasti paikoillaan. Piirrä tontulle kasvot tusseilla. Leikkaa villalangasta noin 20 senttiä pitkiä pätkiä. Aseta kangaspätkät langan keskikohdasta tontun pään päälle siten, että pitkät hiukset valuvat molemmin puolin tontun päätä. Hiukset kiinnitetään sitomalla tontun päähän tonttulakki. Leikkaa punaisesta kankaasta iso kolmio ja kääri se tontun pään ympäri tonttulakkimaisesti. Lakin reunat kiinnitetään liimalla toisiinsa. Mikäli haluat, voit ommella kulkusen tai puuhelmen tontun lakkiin. Lopuksi leikkaa kaulahuiviksi noin 10 x 3 sentin kokoinen kangassuikale ja kääri se purkin tai vessapaperirullan kaulan ympäri, jotta tonttusi saa kaulaansa huivin. Halutessasi voit saksilla leikata kaulahuivin päätyihin pieniä hapsuja.

- Pajurunkoinen tähti

Tarvikkeet:

- Muutaman pajunoksan
- Lankaa tai metallilankaa sitomiseen
- Paperinarua, kapeaa pitsiä, lankaa, matonkudetta tai vastaavaa
- Suihkutettavaa hopea- tai kultamaalia

Ohjeet:

Asettele pajunoksat tähden muotoon tasaisen alustan päällä. Sido tähtikehikko kiinni, niin että muoto säilyy. Laita tähden päälle paperinarua tai muuta lankaa siten kuin taiteellista silmääsi miellyttää. Maalaa tähti molemmin puolin suihkutettavalla maalilla. Kiinnitä ripustuslenkki.

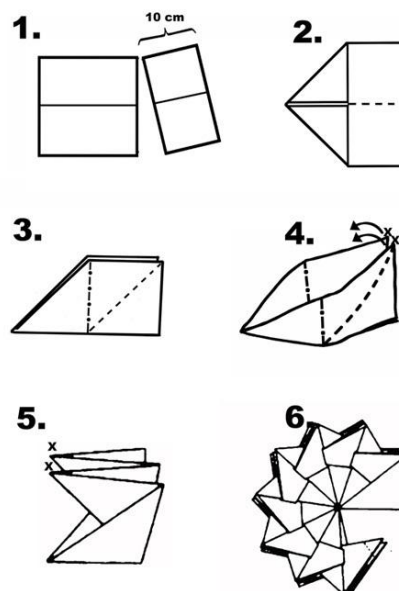
- Pannunalunen taittelemalla kahvipusseista

Tarvitset:

- Kahvipusseja
- Neulan ja lankaa

Ohjeet:

Taittele pussit ohjeen mukaisiksi "moduuleiksi" ja kokoa niistä pyöreä pannunalunen. Kiinnitä kappaleiden kärjet keskellä yhteen muutamalla pistolla. Taitteluohje kuvina.

- Luonnonvärit

Luonnonväreillä maalaamista

- Tarvikkeet:
- kangaskassi tai muuta vaaleaa kangasta
- kontaktimuovia
- sakset

Kerää erivärisiä kukkia, marjoja ja pehmeitä lehtiä. Hienoja löytöjä voit tehdä niin metsästä, teiden varsilta kuin puutarhasta.

Tee kontaktimuovista sapluuna tai useita. Sapluunalla tarkoitetaan kuviomallia, joka leikataan irti muotista (kontaktimuovista), jolloin muottiin jää kuvion muodostama reikä. Sapluunalla saman kuvion voi maalata uudelleen ja uudelleen.

Ota kontaktimuovin liimapinnalla oleva paperi irti ja kiinnitä sapluuna kankaaseen, jotta se pysyy paikallaan. Maalaa keräämilläsi luonnonmateriaaleilla sapluunan kuva kankaaseen. Maalaaminen tapahtuu hieromalla kangasta keräämilläsi lehdillä, kukilla ja marjoilla. Kannattaa varoa sapluunan reunoja ja hieroa väriä mieluummin kohti keskustaa, jottei reuna vahingossa irtoa ja kuvio muutu halutusta.

Kaikki värit eivät kestä pesua. Koristele siksi vain sellaisia kankaita, joita ei tarvitse pestä usein.

PELI- JA LEIKKIVINKIT

Näitä pelejä ja leikkejä voi leikkiä esimerkiksi kerhoissa, leireillä. Leikkien tarkoituksena on olla hauskaa ajanvietettä, niitä voi käyttää ohjelman täytteenä ja virkistävänä toimintona. Leikit liittyvät kierrättämiseen ja jätteiden lajitteluun.

- Roska-auto

Ohjeet: Piirretään tai rajataan leikkialue, jossa on ”jätteenkäsittelykeskus”. Valitaan yksi leikkijöistä (esim. arpomalla) roska-autonkuljettajaksi ja loput leikkijöistä ovat roskia. Roska-autonkuljettaja yrittää saada kiinni roskia, laittaakseen ne konttiin. Leikkialueen ollessa iso, voidaan kiinnisaamisessa käyttää palloa, eli roska-autonkuljettaja heittää jätettä pallolla ja pallon osuessa roskaan on hänet saatu kiinni. Kiinni saatu roska laitetaan roska-autonkonttiin (ottaa kuljettajaa kiinni vyötäröltä) ja lähtevät yhdessä jahtaamaan seuraavaa roskaa. Kunnes kaikki roskat on saatu kiinni, kuorma käydään viemässä jätteenkäsittelykeskukseen. Viimeiseksi jäänyt roska ylenee roska-autonkuljettajaksi. Leikki aloitetaan alusta.

- Kaatopaikan lokit

Ohjeet: Tarvitaan kaksi tai useampia joukkueita. Joukkueesta valitaan yksi "kaatopaikaksi", jonka vaatteisiin kiinnitetään pyykkipoikia "biojätteiksi". Oman joukkueen "lokit" käyvät vuorotellen nappaamassa suullaan yhden pyykkipojista. Kilpaillaan viestinä. Se joukkue voittaa, joka kerää pyykkipojat muita nopeammin. Leikin loputtua hygieniä syistä pyykkipojat tiskataan astianpesuaineella ennen uuden leikin aloittamista.

- Roskan tunnistus

Ohjeet: Leikkijät istuvat piirissä. Kaikilla on kädessään jokin roska esim. sanomalehti, kartonkipakkaus, lasipullo, metallipurkki. Yksi leikkijöistä on sokkona keskellä, hän pyörähtää ympäri, valitsee yhden istujista. Sokko arvaa tunnistelemalla, mikä roska on kyseessä. Koskea saa, puhua ei. Piirissä istujat saavat vaihdella paikkoja. Sokko on sokko, kunnes arvaa oikein. Oikean arvauksen jälkeen pohditaan mihin kyseinen roska lajitellaan, esim. metallipurkki laitetaan metallinkeräykseen. Arvattuun sokko siirtyy piiriin istumaan ja roskanomistaja siirtyy sokoksi. Leikitään kunnes kaikki roskat on käyty läpi.

- Hyötyjäte, ei roska

Leikkijät nimetään eri roskiksi esim. banaaninkuori, peltipurkki tai maitotölkki. Roskasta voidaan askarrella tai piirtää kuvat, jotka kiinnitetään leikkijöihin. Osanottajat istuvat piirissä, yksi on keskellä pallo kädessään. Keskellä oleva pelaaja heittää pallon ilmaan huutaen samalla roskan nimen. Roskan on otettava koppi, ennen kuin pallo tulee maahan ja huudettava: "en ole roska" ja hänestä tulee heittäjä ja heittäjä siirtyy jätteeksi. Jollei koppia saa on hänen sanottava: "olen hyötyjäte", jolloin saa jatkaa peliä roskana. Jos unohtaa sanoa: "olen hyötyjäte", poistuu pelistä ja joutuu jätteenkäsittelykeskukseen. Keskellä olija jatkaa heittämistä.

- Kierrätys

Leikkijöitä tarvitaan 10–20, parillinen määrä. Lisäksi tarvitaan kaksi kierrätettävää tavaraa. Leikkijät asettuvat piiriin ja jakautuvat kahteen joukkueeseen siten, että ai-

na joka toinen on samassa joukkueessa. Kummankin joukkueen yhdelle jäsenelle annetaan tavara (tavarat saajat ovat toisiaan vastapäätä). Tarkoituksena on saavuttaa vastapuolen tavara kierrättämällä oman joukkueen tavaraa mahdollisimman nopeasti. Tavarat on kuljettava kaikkien joukkueen jäsenten kautta. Vastapuolta ei saa häiritä!

- Hyötykäyttö

Leikkijät ovat hajallaan eri puolilla leikkialuetta. Jokaiselle leikkijälle annetaan yhtä monta sanoma- tai aikakauslehteä. Tehtävänä on määrääjassa (esim. 5 - 10 min) askarrella lehdistä jotakin. Kekseliäin voittaa. Leikissä voidaan hyödyntää myös muita jättemateriaaleja.

- Roskan keräys

Tätä leikkiä on paras leikkiä ulkona. Jos leikkijöitä on paljon, heidät voi jakaa joukkueisiin. Yksi joukkueen jäsenistä on keräysastia. Kun hän sanoo: "Tuokaa minulle roska", lähdetään etsimään. Löydetty roska tuodaan mahdollisimman nopeasti keräysastialle. Voittaja on joukkue, jonka keräysastiassa on ensimmäisenä kolme roskaa tai kerää tietyssä ajassa eniten roskia.

- Turhat esineet

Laitetaan pöydälle useita esineitä ja joukkoon kertakäyttötuotteita. Esineet käydään läpi. Osallistujat sulkevat silmänsä ja ohjaaja ottaa yhden kertakäyttötuotteen pois. Arvataan mikä puuttuu. Mietitään millä kestotuotteella puuttuva esine voidaan korvata. Keskustellaan kesto- ja kertakäyttötuotteiden eroista.

- Korjataan ehjäksi

Piirretään maahan suuri ympyrä ja tasaisin välimatkoin puoliympyrän muotoiset "pesät". Pesiä on yksi vähemmän kuin leikkijöitä. Leikkijät seisovat omissa pesissään kasvot keskustaan päin ja yksi lähtee kiertämään ympyrää ulkopuolella. Kiertäjä taputtaa jokaista vuorollaan olalle ja sanoo "ehjä", jolloin saa jäädä pesäänsä.

Jonkun kohdalla kiertäjä sanoo "rikki", jolloin rikkinäisen on lähdettävä juoksemaan vastakkaiseen suuntaan kuin kiertäjä. Kohdatessaan kiertäjä ja "rikkinäinen" kyykistyvät, tarttuvat toisiaan käsistä ja sanovat: "korjataan, korjataan, ehjäksi korjataan". Kumpi ehtii takaisin aiemmin pesään, saa jäädä siihen. Toinen jatkaa kiertäjänä.

- Uudelleen käyttöä

Valitaan jokin päivittäin käytettävä esine/tavara. Leikkijät keksivät vuorotellen, miten ja missä sitä voisi käyttää uudelleen. Leikki päättyy, kun jokaiselle tuotteelle on keksitty jokin uudelleenkäyttötarkoitus. Mielikuvitusta pitää käyttää ja väärää vastausta ei ole.

- Mitä antaa kaverille lahjaksi?

Jokainen leikkijä miettii hetken mitä antaisi kaverilleen syntymäpäivälahjaksi. Pohditaan yhdessä ja vuorotellen ehdotellaan muitakin lahjaideoita; voisiko kaupasta ostetun lahjalelun tehdä omin käsin, ilahduttaisiko lahjan saajaa löytö omasta lelulaatikosta vai olisiko paras yllätys yhteinen leikkiaika kaverin kanssa. (Pirkanmaan jätahuolto.)

LÄHTEET:

Hynninen, Pekka, 2008. Kestävän kehityksen kasvatusmalleja kuntien nuorisotyöhön. Opetusministeriö

Luontoliitto. Viitattu 15.4.2011

<http://www.luontoliitto.fi/pihka/tehtavat/kaikkialla/aistit.html>

Niinikangas, Liisa. (toim.) 2004. Kotipihasta maalimalle. Helsinki: BTJ kirjastopalvelu Oy.

Pirkanmaan jätehuolto. Viitattu 1.1.2011

http://www.pirkanmaan-jatehuolto.fi/Tietori/uusi_satsi

Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus. Viitattu 3.2.2011

<http://www.kierratyskeskus.fi/files/610/askarteluohjeita.pdf>

WWF. Viitattu 12.4.2011

<http://www.wwf.fi/ymparisto/ymparistokasvatus/>

4H-järjestön ympäristöohjelma, 2007. Helsinki: Suomen 4H-liitto ry.